

IMOVINSKOPRAVNI ZAHTJEV, ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU, ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI I PRIVREMENE MJERE OSIGURANJA

**- teorijski i praktični aspekti za suce
i državne odvjetnike -**

Priručnik za polaznike/ice

Izrada obrazovnog materijala:

Dražen Tripalo,

Vrhovni sud Republike Hrvatske

Tomislav Brđanović

Županijski sud u Varaždinu

Zagreb, veljača 2023.

Copyright 2023.

Pravosudna akademija

Maksimirska cesta 63, 10 000 Zagreb, Hrvatska

TEL 00385(0)1 2357 626 WEB www.pak.hr

Sadržaj

1. UVODNE NAPOMENE	4
I. IMOVINSKOPRAVNI ZAHTJEV	8
2. UVOD.....	8
3. OVLAŠTENICI ZA POSTAVLJANJE IMOVINSKOPRAVNOG ZAHTJEVA	9
4. SADRŽAJ (PREDMET) IMOVINSKOPRAVNOG ZAHTJEVA	12
a/ naknada štete	13
b/ povrat stvari.....	14
c/ poništaj određenog pravnog posla.....	15
d/ utvrđivanje ništetnosti pravnog posla	15
e/ drugi mogući zahtjevi	16
5. OSOBA NA KOJU SE ODNOSI IMOVINSKOPRAVNI ZAHTJEV I ODLUKA O NJEMU	16
6. POSTUPOVNE ODREDBE	16
7. ODLUKE SUDA O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU	19
8. PRAVNI LIJEKOVI PROTIV DIJELA ODLUKE O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU U OSUĐUJUĆOJ PRESUDI	22
9. PRIVREMENE MJERE OSIGURANJA IMOVINSKOPRAVNOG ZAHTJEVA..	23
II. ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI OSTVARENE KAZNENIM DJELOM....	30
10. UVOD	30
11. ZAKONSKO ODREĐENJE IMOVINSKE KORISTI OSTVARENE KAZNENIM DJELOM I NAČELO NJENOG ODUZIMANJA, ODNOS S IMOVINSKO-PRAVNIM ZAHTJEVOM	30
12. BRUTO NAČELO, UTVRĐIVANJE VISINE IMOVINSKE KORISTI I OPSEG ODUZIMANJA.....	34
13. PREDMET I NAČIN ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI.....	35
14. PROŠIRENO ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI	38
15. POSTUPAK ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI	40
16. OBJEKTNI ("IN REM") POSTUPAK ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI	44
17. PRIVREMENE MJERE OSIGURANJA ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI	47
LITERATURA.....	52

1. UVODNE NAPOMENE

Stjecanje imovinske koristi izravni je ili krajnji motiv počinjenja raznovrsnih kaznenih djela, posebno onih iz sfere organiziranog kriminaliteta koji već dulje vrijeme ne poznaje državne granice. No, ne mora se raditi o kaznenim djelima iz domene organiziranog kriminaliteta, imovinska korist je cilj postupanja svakog počinitelja kaznenog djela kojem je obilježje postupanje u cilju stjecanja protupravne imovinske koristi. Oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom nije samo izraz moralnog načela da se zločin ne smije isplatiti, nego i sredstvo koje ponekad učinkovitije od najtežih kazni izrečenih pripadnicima zločinačkih udruženja, na čija mjesta se brzo regrutiraju novi članovi, oslabljuje financijsku moć tih organizacija, a time suzbija i njihovo kriminalno djelovanje.

Priroda oduzimanja imovinske koristi dvojaka je. U našem je kaznenom pravu ono izdvojeno iz sustava kaznenopravnih sankcija (koje domaća pravna teorija dijeli na kazne, sigurnosne mjere i odgojne mjere) kao jedna od kaznenopravnih mjera *sui generis* (uz oduzimanje predmeta i javno objavljivanje presude) i to prvenstveno restorativne funkcije, dakle, s ciljem uspostavljanja onog imovnog stanja neke osobe koje je postojalo prije nego što se ona okoristila kaznenim djelom. Zbog toga se naglašava da se radi o posebnoj mjeri „*in rem*“, dakle, mjeri usmjerenoj na predmet, odnosno pribavljenju korist, a ne mjeri *ad personam* jer se ona ne odnosi nužno samo na krivog počinitelja kaznenog djela zato što, pod zakonom propisanim uvjetima, može pogoditi i druge osobe. Ipak, takozvano „prošireno“ oduzimanje imovinske koristi, s obzirom na inverziju tereta dokazivanja, a posebno i opseg oduzimanja imovine, sadrži i određene punitivne elemente koji podsjećaju na mjeru konfiskacije imovine.

Međunarodnopravna regulativa oduzimanja imovinske koristi pratila je spoznaju o povećanoj društvenoj opasnosti pojedinih oblika kriminaliteta koji su, prelazeći državne granice, počeli ugrožavati financijsku, sigurnosnu i političku stabilnost država, što je rezultiralo donošenjem više međunarodnih akata, od kojih su najznačajniji:

- Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstancija od 19. prosinca 1988. godine
- Međunarodna konvencija o sprječavanju financiranja terorizma od 9. prosinca 1999. godine
- Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta od 15. studenog 2000.
- Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije od 31. listopada 2003.
- Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom od 8. studenog 1990.
- Kaznenopravna konvencija o korupciji od 27. siječnja 1999.
- Preporuka (2001)11 Odbora ministara Vijeća Europe o vodećim načelima borbe protiv organiziranog kriminala iz 2001.

Najvažniji akti Europske unije koji se odnose na oduzimanje imovinske koristi su:

- Akcijski plan Europskog vijeća za suzbijanje organiziranog kriminala od 28. travnja 1997.
- Zajednička akcija od 3. prosinca 1998. o pranju novca, istragama, zamrzavanju, oduzimanju i konfiskaciji predmeta i prihoda od kaznenog djela
- Akcijski plan Vijeća od 27. ožujka 2000. „Sprječavanje i kontrola organiziranog kriminala: Strategija Europske unije za početak novog tisućljeća“
- Okvirna odluka Vijeća od 26. lipnja 2001. o pranju novca, identifikaciji, pronalaženju, zapljeni i oduzimanju sredstava i prihoda od kaznenog djela
- Okvirna odluka Vijeća od 22. srpnja 2003. o izvršenju u Europskoj uniji naloga za zamrzavanje imovine i dokaza
- Okvirna odluka Vijeća od 24. veljače 2005. o oduzimanju prihoda, sredstava i imovine povezanih s kaznenim djelom
- Okvirna odluka Vijeća od 6. listopada 2006. o primjeni načela uzajamnog priznanja konfiskacijskih naloga
- Direktiva 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji – prenijeta u Zakon o kaznenom postupku

U našem pravnom sustavu materijalnopravne i postupovne odredbe koje se odnose na oduzimanje imovinske koristi sadrže Ustav Republike Hrvatske,¹ Kazneni zakon,² Zakon o kaznenom postupku, Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela,³ Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima⁴ i Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije.⁵

Cilj je ove radionice prikazati cjeloviti tijek postupka oduzimanja imovinske koristi u kojem se neizbježno isprepleću instituti kaznenog i građanskog prava, analizirati propise koji uređuju ovaj pravni institut, ukazati na okolnosti o koje treba uzeti u obzir kod izbora i predlaganja privremene mjere radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi, što treba sadržavati privremena mjera odnosno odluka o određivanju privremene mjere, odrediti vrstu i opseg privremene mjere i konačno kako mora glasiti prijedlog odnosno odluka o oduzimanju imovinske koristi da bi se mogla uspješno provesti ovrha.

Trebamo biti svjesni da bi sav trud i angažman svih državnih tijela i pravosuđa u otkrivanju i progonu počinitelja mogao biti praktično uzaludan ako i stvarno u

¹ "Narodne novine" broj 56/90., 135/97., 8/98. – pročišćeni tekst, 113/00., 124/00. – pročišćeni tekst, 28/01., 41/01. – pročišćeni tekst, 55/01. – ispravak, 76/10., 85/10. – pročišćeni tekst; dalje: Ustav

² "Narodne novine" broj 125/11., 144/12., 56/15., 61/15. – ispravak, 101/17., 118/18., 126/19., 84/21. i 114/22.; dalje: KZ/11.

³ "Narodne novine" broj 151/03., 110/07., 45/11., 143/12. i 114/22.; dalje: ZOPOKD

⁴ "Narodne novine" broj 178/04.; dalje: ZOMPO

⁵ "Narodne novine" broj 91/10., 81/13., 124/13., 26/15., 102/17., 68/18., 70/19. i 141/20.; dalje: ZPSKS-EU

ovršnom postupku ne uspijemo oduzeti imovinsku korist koju je osuđenik ostvario počinjenjem kaznenog djela a koje je upravo zbog toga i počinio.

U odnosu na dio radionice o imovinskopravnom zahtjevu valja uvodno istaknuti odnos prema institutu oduzimanja imovinske koristi prema kojem ima odnos prioriteta. Takav je odnos i privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva prema privremenom osiguranju oduzimanja imovinske koristi. U odnosu, pak, između kaznenog postupka prema adhezijskom, pridruženom, građanskom postupku o imovinskopravnom zahtjevu vidljiv je primat kaznenog postupka, dok je odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu supsidijarno.

Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela je osnovni dokument koji uređuje, između ostalih, i pravo oštećenika na namirenje prouzročene štete počinjenjem kaznenog djela na štetu oštećenika.

U pravnom sustavu Republike Hrvatske adhezijski postupak povijesno postoji dugi niz godina. U postojećem obliku odredbe ZKP/08. o imovinskopravnom zahtjevu ustanovljene su i Zakonom o izmjenama i dopunama ZKP/08.⁶ iz 2017.

Načela koja su povezana s odlučivanjem o imovinskopravnom zahtjevu su načelo ekonomičnosti, načelo izbjegavanja dvostruke viktimizacije, ali i pitanje troškova postupka. Načelo ekonomičnosti svoj izraz dobiva u odredbi ZKP/08. o mogućnosti presuđenja o imovinskopravnom zahtjevu ako to znatno ne oteže kazneni postupak. Izbjegavanje dvostruke viktimizacije odnosi se na pitanja izbjegavanja dvostrukog suđenja (u kaznenom i potom građanskom postupku), ako se pitanje, primjerice, naknade štete može postaviti i riješiti u okviru kaznenog postupka. Oštećenik ne podmiruje troškove kaznenog postupka, pa je njemu interesantna mogućnost ostvarenje imovinskopravnog zahtjeva prema optuženiku. No, postoji i druga strana pitanja troškova postupka koja se odnosi na prikupljanje i izvođenje dokaza odlučnih za odluku o imovinskopravnom zahtjevu pa pitanje troškova također treba sagledati u istaknutom načelu ekonomičnosti.

Odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu je mjesto približavanja kaznenog i građanskog, posebno s aspektu procesa, sud u kaznenom postupku odlučuje primjenjuje odredbe iz relevantnih dijelova građanskog „materijalnog“ prava. To je najbolje vidljivo na području odlučivanja o privremenim mjerama osiguranja što je područje ovršnog prava i Ovršnog zakona, tako da znanja iz tog područja su svakako nužna.

Tema radionice istaknuta je iz razloga koji se razrađuje u uvodnom dijelu – potrebe efikasnog i adekvatnog odgovora na pitanja oduzimanja imovinske koristi i odlučivanja o imovinskopravnom zahtjevu u radu pravosudnih tijela. Slijedom dijela cilja istaknutog u čl. 1. st. 1. Zakona o kaznenom postupku⁷ – da se počinitelju kaznenog djela izreknu i druge mjere uz uvjete koje predviđa zakon i na temelju zakonito provedenog postupka taj se cilj ostvaruje i odlukama o oduzimanju

⁶ "Narodne novine" broj 70/17.

⁷ "Narodne novine" broj 152/08., 76/09., 80/11., 121/11. – pročišćeni tekst, 91/12. - Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19. i 80/22.; dalje: ZKP/08.

imovinske koristi. Imovinskopravni zahtjev i odluka o istome komplementarni su s oduzimanjem imovinske koristi i predstavljaju način ostvarenja potraživanja oštećenika od počinitelja kaznenog djela. Oba instituta imaju praktički isti cilj, da počinitelj kaznenog djela ne zadrži protupravno stečenu imovinsku korist koja ima pandan u šteti koja je nastala za oštećenika. Upravo zbog navedenoga, postoji potreba za sveobuhvatnim pristupom ovim institutima, kontinuiranom edukacijom sudionika u kaznenom postupku, s ciljem zakonitog i pravilnog postupanja u predmetima u kojima dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi/odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu u radu državnih odvjetnika i sudaca.

S obzirom na prednje, polaznici seminara steći će znanja o definicijama imovine, imovinske koristi, imovinskopravnog zahtjeva, odnosa ta dva instituta, odlučivanja o jednom i drugom, postupcima osiguranja jednog i drugog zahtjeva privremenim mjerama osiguranja, problemima u praksi i praktičnim rješenjima, a kroz praktični rad stečena će znanja primijeniti na pripremljenim primjerima.

Očekivani ishod edukacije je da će polaznici baratati znanjima o izvorima prava – međunarodnim i domaćim, biti senzibilizirani za pitanja imovinske koristi, osiguranja oduzimanja iste, odnosa između imovinsko-pravnog zahtjeva prema institutu oduzimanja imovinske koristi, učešća oštećenika u adhezijskom postupku, kaznenom postupku, konačno i s „osnovnim“ znanjima iz relevantnih i povezanih građanskopravnih instituta. Radi se o znanjima potrebnim za rad u kaznenom postupku radi ispravne primjene ovih instituta i ostvarenja jednog od osnovnih ciljeva kaznenog postupka.

I. IMOVINSKOPRAVNI ZAHTJEV

2. UVOD

Odredbe o imovinskopravnom zahtjevu, ovlaštenicima, odlukama suda, privremenim mjerama osiguranja sadržane su u Glavi XI. ZKP/08. ZKP/08., s time da su odredbe o ovoj materiji sadržane i u drugim dijelovima ZKP/08. (npr. čl. 415. st. 1. ZKP/08. o upozorenju predsjednika vijeća oštećeniku o postavljanju imovinskopavnog zahtjeva, čl. 455. st. 2. toč. 8. ZKP/08. o odluci o imovinskopravnom zahtjevu kao dijelu izreke presude i dr.). Odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu u kaznenom postupku predstavlja pridruženo odlučivanje o zahtjevu građanskopravne naravi u kaznenom postupku, stoga ovaj postupak ima i dodatni naziv – adhezijski postupak. Adhezijski postupak (lat. *adhaerere* – pridružiti se) je građanska parnica koja se pridružuje (prianja) kaznenom postupku i vodi se u okviru kaznenog postupka.⁸ Prema nekima⁹, s obzirom na prirodu adhezijskog postupka, o njemu bi se trebalo odlučivati primjenjujući odredbe Zakona o parničnom postupku¹⁰ kojima bi se popunile praznine u odredbama Glave XI. ZKP/08., koje odredbe ne uređuju sva pitanja koja se mogu pojaviti u odlučivanju o imovinskopravnom zahtjevu.

Materijalno pravo koje regulira odnose koji mogu biti predmetom imovinskopavnog zahtjeva je materijalno građansko pravo. S obzirom da se imovinskopravni zahtjev najčešće odnosi na naknadu štete, poništaj pravnog posla ili utvrđenje ništavim pravnog posla materijalno pravne odredbe nalaziti će se u Zakonu o obveznim odnosima¹¹, donosno u vezi vraćanja stvari u Zakonu o vlasništvu i drugim stvarnim pravima¹². U daljnjem dijelu, ovisno o prirodi zahtjeva sadržanog u imovinskopravnom zahtjevu, dati će se pregled odnosnih materijalno pravnih odredbi.

Imovinskopravni zahtjev ima poveznice s drugim institutima kaznenog materijalnog i procesnog prava – oduzimanjem imovinske koristi, privremenim mjerama osiguranja oduzimanja imovinske koristi, vraćanjem oduzetih predmeta vlasniku/oštećeniku (npr. odredba čl. 161. ZKP/08.), o čemu više u nastavku.

Mogućnost odlučivanja o imovinskopravnom zahtjevu vezana je uz okolnost postavljanja istoga od strane ovlaštene osobe, dakle sud ne odlučuje po službenoj dužnosti o imovinskopravnom zahtjevu (niti privremenim mjerama osiguranja istoga). Moguće su dvije vrste odluka – usvajanje (u cijelosti ili djelomično) ili upućivanje u parnicu, sve u zavisnosti i o vrsti donijete odluke (osuđujuća, oslobađajuća, odbijajuća, rješenje o obustavi postupka).

⁸ Mukić, Vidaković Marta: Opći pravni rječnik, Narodne novine d.d., Zagreb, listopad 2006., str. 8.

⁹ E. Kunštek u B. Pavišić, Komentar Zakona o kaznenom postupku, Dušević i Kršovnik d.o.o., Rijeka 2011, str. 332-354

¹⁰ SL SFRJ 4/77., 36/77., 6/80., 36/80., 43/82., 69/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90., 35/91., i NN 53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 02/07., 84/08., 96/08., 123/08., 57/11., 148/11., 25/13., 89/14., 70/19., 80/22. i 114/22.; dalje: ZPP

¹¹ "Narodne novine" broj 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21.; dalje: ZOO

¹² "Narodne novine" broj 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 129/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 143/12., 152/14., 81/15. i 95/17.; dalje: ZVDSP

3. OVLAŠTENICI ZA POSTAVLJANJE IMOVINSKOPRAVNOG ZAHTJEVA

- čl. 154. ZKP/08.

(1) Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku može podnijeti oštećenik.¹³

(2) Kod podnošenja prijedloga oštećenik će navesti je li ostvario naknadu ili podnio zahtjev prema članku 43. stavku 3. ovoga Zakona.

Citirana odredba otvara dva pitanja i uvodi dva pojma koja se moraju razjasniti prije otvaranja pitanja ovlaštenika na podnošenje imovinskopravnog zahtjeva i njegovog obveznog sadržaja. To su pojmovi oštećenika i sadržaja čl. 43. st. 3. ZKP/08., odnosno prava žrtve kaznenog djela nasilja počinjenog s namjerom na novčanu naknadu iz sredstava državnog proračuna (ovime se otvara i treći pojam – pojam žrtve).

Krenuti ćemo od pojma žrtve, jer je taj pojam osnova za određivanje i preostala dva pojma. Žrtva kaznenog djela je prema čl. 202. st. 11. ZKP/08. "fizička osoba koja je pretrpjela fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda koji su izravna posljedica kaznenog djela. Žrtvom kaznenog djela smatraju se i bračni i izvanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner te potomak, a ako njih nema, predak, brat i sestra one osobe čija je smrt izravno prouzročena kaznenim djelom te osoba koju je ona na temelju zakona bila dužna uzdržavati." Dakle, žrtva može biti samo fizička (a ne i pravna) osoba, pri čemu se razlikuju izravna žrtva – ona osoba koja je neposredno pretrpjela štetu uslijed počinjenog kaznenog djela – i posredna žrtva koja je određena kroz kategorije: prvi krug čine bračni i s njime izjednačeni drugi te potomci izravne žrtve čije je smrt prouzročena kaznenim djelom, a u drugi krug, ako nema posrednih žrtava prvog kruga, ulaze preci, braća i sestre te osobe koje je izravna žrtva bila dužna uzdržavati.

S druge strane oštećenik je prema čl. 202. st. 12. ZKP/08. definiran kao "žrtva kaznenog djela i pravna osoba na čiju je štetu kazneno djelo počinjeno koje sudjeluju u svojstvu oštećenika u postupku." Dakle, pojam oštećenika samo djelomično se preklapa s pojmom žrtve: obuhvaća i pravne osobe na čiju je štetu počinjeno kazneno djelo (koje sudjeluju u postupku u svojstvu oštećenika), ali ne obuhvaća i one fizičke osobe koje imaju status žrtve, ali ne sudjeluju u postupku u svojstvu oštećenika. Stoga je za stjecanje u kaznenom postupku svojstva oštećenika potrebno da se žrtva ili pravna osoba na čiju štetu je počinjeno kazneno djelo u kaznenom postupku prijavi kao oštećenik (procesna pretpostavka). To oni mogu učiniti i kod policije, državnog odvjetnika i suda, time da državni odvjetnik i sud, prema čl. 51. st. 3. ZKP/08. imaju dužnost posebno upozoriti oštećenika na prava iz

¹³ Ova odredba je izmijenjena u ZIDZKP - NN 70/17.; ranije je pisalo da imovinskopravni zahtjev može podnijeti osoba koja je ovlaštena da takav zahtjev ostvaruje u parnici.

čl. 51. st. 1. ZKP/08. Iz navedenoga bi valjalo zaključiti kako bi bila dužnost i državnog odvjetnika i suda da osobe koje mogu imati svojstvo oštećenika (žrtve i pravne osobe na čiju je štetu počinjeno kazneno djelo) upozore na mogućnost sudjelovanja u postupku u svojstvu žrtve i upoznaju ih s njihovim pravima.

Dakle, žrtva i pravna osoba na čiju je štetu počinjeno kazneno djelo postaje oštećenik i time ovlaštenik na podnošenje prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva ako se u kaznenom postupku prijavi kao oštećenik, čime stječe i pravo iz čl. 51. st. 1. toč. 2) ZKP/08. – podnijeti prijedlog za ostvarenje imovinskopravnog zahtjeva te privremenih mjera osiguranja.

Dio sadržaja prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva treba biti izjava oštećenika da li je ostvario pravo na naknadu ili podnio zahtjev prema čl. 43. st. 3. ZKP/08., odnosno prema odredbama Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela.¹⁴ Ovo iz razloga jer se prema čl. 41. tog Zakona naplaćeni iznos naknade štete izravno od okrivljenika uračunava u dosuđeni iznos naknade po tom Zakonu, odnosno država ima pravo regresa prema žrtvi koja je dobila naknadu prema Zakonu i potom dio ili cijelu štetu naplatila od okrivljenika (štetnika).

Da bi takav zahtjev oštećenik mogao postaviti, on treba imati potrebna svojstva za sudjelovanje u postupku (stranačka i procesna sposobnost koja se procjenjuje prema pravilima parničnog procesnog prava). Stranka u postupku može biti svaka fizička i pravna osoba, time da svaka punoljetna i poslovno sposobna osoba ima i procesnu sposobnost – sposobnost samostalno poduzimati radnje u postupku. Za pravnu osobu radnje u postupku poduzima osoba koja je ovlaštena zastupati pravnu osobu. Za djecu i osobe lišene poslovne sposobnosti radnje poduzimaju zakonski zastupnici (roditelji i skrbnici). Te sve osobe mogu radnje kao oštećenici ili zastupnici oštećenika poduzimati sami ili putem opunomoćenika (čl. 54. ZKP/08.). Posebno je pitanje priznanja *ius standi in iudicio*, za potrebe određenog postupka entitetu koji nema stranačku sposobnost, primjenom odredbe čl. 77. st. 3. ZPP.¹⁵ No navedeno će teško i iznimno rijetko doći u praktičnu primjenu. Prije će se dogoditi situacija, koja se nerijetko i događa da je kaznenim djelom oštećena pravna osoba protiv koje je proveden i dovršen stečajni postupak te je ista brisana iz sudskog registra. Potraživanje imovinskopravnog zahtjeva ulazilo bi u imovinu te pravne osobe, pa svojstvo oštećenika ima stečajna masa te pravne osobe koju zastupa stečajni upravitelj (čl. 134. st. 1. i čl. 438. Stečajnog zakona¹⁶). U takvoj situaciji ispravno je postupanje da je stečajni upravitelj za stečajnu masu određenog trgovačkog društva ovlašten postaviti imovinskopravni zahtjev, a sud će donoseći osuđujuću presudu biti ovlašten dosuditi imovinskopravni zahtjev stečajnoj masi tog trgovačkog društva.^{17, 18}

¹⁴ "Narodne novine" broj 80/08. i 27/11.

¹⁵ Parnični sud može, iznimno, s pravnim učinkom u određenoj parnici, priznati svojstvo stranke i onim oblicima udruživanja koji nemaju stranačku sposobnost prema odredbama st. 1. i 2. ovog članka ako utvrdi da, s obzirom na predmet spora, u suštini udovoljavaju bitnim uvjetima za stjecanje stranačke sposobnosti, a osobito ako raspoložu imovinom na kojoj se može provesti ovrha.

¹⁶ "Narodne novine" broj 71/15., 104/17. i 36/22.

¹⁷ VSRH rješenje I Kž 635/2018-10 od 18. rujna 2020.

¹⁸ Visoki Kazneni sud Republike Hrvatske rješenje broj I Kž-75/2021-4 od 12. svibnja 2021.

Oštećenik treba, kao i tužitelj u parnici imati pravni interes za postavljanje imovinskopravnog zahtjeva, dakle dosuđivanjem imovinskopravnog zahtjeva trebala bi se promijeniti pravni položaj oštećenika. Kod kondemnatornih i zahtjeva kojima se traži konstitutivna pravna zaštita takav interes postoji (naknada štete, povrat stvari, poništaj pravnog posla), kod deklaratornog zahtjeva se postavlja pitanje postojanja pravnog interesa¹⁹. To je, u slučaju izostanka pravnog interesa, negativna procesna pretpostavka, koja bi trebala dovesti do odbacivanja tužbe u parničnom postupku. No, kazneni postupak ne predviđa mogućnost odbacivanja imovinskopravnog zahtjeva, osim pod pretpostavkama iz čl. 78. st. 3. ZKP/08., kao podneska koji ne sadrži sve što je potrebno da bi se po njemu moglo postupati. Ova rasprava je gotovo pa akademske naravi jer će se najveći broj imovinskopravnih zahtjeva odnositi na naknadu štete prouzročene kaznenim djelom, dakle kondemnatorni zahtjev, kod kojega se zaštita može ostvariti u sudskom postupku, pa je oštećenik ovlašten i upućen postaviti takav zahtjev u sudskom postupku.

Unutar ovog dijela priručnika valja se pozabaviti pitanjima prijelaza imovinskopravnog zahtjeva na drugu osobu bilo univerzalnom, bilo singularnom sukcesijom.

- čl. 156. st. 2. ZKP/08.

"Ako je imovinskopravni zahtjev nakon stavljenog prijedloga, a prije završetka dokaznog postupka prešao po pravilima imovinskog prava na drugu osobu, pozvat će se ta osoba da se očituje ostaje li pri prijedlogu. Ako se uredno pozvani ne odazove, smatrat će se da je odustao od stavljenog prijedloga."

Dakle, u situacijama nasljeđivanja žrtve/oštećenika, tijelo koje vodi postupak pozvat će nasljednike na očitovanje da li ostaju kod prijedloga, a šutnja (neodazivanje) uredno pozvanog(ih) ima učinak pretpostavljenog odustanka od postavljenog prijedloga. Ista je situacija kod singularne sukcesije, prelaskom potraživanja na drugu osobu po pravilima građanskog prava. Ovime se dakako rješava situacija kada je oštećenik postavio imovinskopravni zahtjev, pa nakon postavljanja istoga dođe do prijelaza potraživanja na drugu osobu. S obzirom na definiciju žrtve, predvidiva je situacija smrti žrtve u roku za podnošenje imovinskopravnog zahtjeva, prije nego što je zahtjev podnijet. U takvoj situaciji posredne žrtve (iz prvog ili drugog kruga) u smislu čl. 202. st. 11. (druga rečenica) ZKP/08. imaju samostalno pravo prijaviti se kao oštećenici i postaviti imovinskopravni zahtjev (o njegovom sadržaju bit će više riječi kod dijela o sadržaju imovinskopravnog zahtjeva). Ako oštećenik nije postavio imovinskopravni zahtjev koji se odnosi na naknadu neimovinske štete, ne mogu ga u toj situaciji sami postaviti, jer tako proizlazi iz odredbe čl. 1105. st. 1. ZOO.²⁰ Isto se odnosi i na prenošenje potraživanja neimovinske štete na singularne sukcesore (čl. 1105. st. 2. ZOO).²¹ Drugačija je situacija kod imovinske štete, potraživanje koje prelazi na univerzalne i singularne

¹⁹ S. Triva, M. Belajec i M. Dika, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 1986., 110-113

²⁰ Članak 1105. st. 1. ZOO - Tražbina naknade neimovinske štete prelazi na nasljednika samo ako je oštećenik podnio pisani zahtjev ili tužbu.

²¹ čl. 1105. st. 2. ZOO - Uz iste pretpostavke ta tražbina može biti predmet ustupa, prijeboja i ovrhe.

sukcesore (primjerice kod ugovora o osiguranju)²² neovisno o tome da li je oštećenik podnio tužbu ili zahtjev (imovinskopravni).

Što se tiče roka do kojeg sukcesor može stupiti u položaj oštećenika u vezi postavljenog imovinskopravnog zahtjeva, trebalo bi zaključiti da je to moguće u istom roku u kojem je i žrtva/oštećenik mogla postaviti imovinskopravni zahtjev – do završetka dokaznog postupka pred prvostupanjskim sudom – čl. 155. st. 2. ZKP/08. Iako postoji kritika takvog stava²³, završetak dokaznog postupka je trenutak na koji se odnosi utvrđivanje činjeničnog stanja u prvostupanjskoj presudi, naknadno izvođenje dokaza ili nastanak činjenica ne može imati učinak na presudu. Ako sud prvog stupnja donese osuđujuću presudu i prihvati u cijelosti ili djelomično imovinskopravni zahtjev te naloži optuženiku isplatu u korist oštećenika, nakon njegove smrti ili prestanka postojanja pravne osobe to potraživanje prema pravilima građanskog prava prelazi na sljednike fizičke osobe, odnosno stečajnu masu. Time je razriješeno i pitanje aktivne legitimacije za traženje isplate potraživanja, odnosno ovrhe.

Situaciju kada primjerice ostavinski postupak traje dulje vrijeme, iako smrću ostavitelja na nasljednike prelazi nasljedno pravo, valjalo bi riješiti pozivom na odnos kaznenog postupka i adhezijskog postupka. Taj je odnos određen odredbom čl. 153. st. 1. ZKP/08. da se o imovinskopravnom zahtjevu raspravlja u kaznenom postupku, ako se time ne bi znatno odugovlačio kazneni postupak. Smatram da, kod prednosti koja se daje u kaznenom postupku ciljevima iz čl. 1. st. 1. ZKP/08., da dulje trajanje kaznenog postupka zbog okolnosti duljeg trajanja postupka u kojem se utvrđuje na koga je prešlo potraživanje koje je predmet imovinskopravnog zahtjeva nema zakonsko, kriminalno-političko niti ekonomsko opravdanje.

4. SADRŽAJ (PREDMET) IMOVINSKOPRAVNOG ZAHTJEVA

- Članak 153.

(2) Imovinskopravni zahtjev se može odnositi na zahtjev koji se može podnijeti u parnici.

U prednjoj se odredbi ogleđa razlika prema uređenju ranijeg Zakona o kaznenom postupku,²⁴ koji je predmet imovinskopravnog zahtjeva određivao kao „naknadu štete, povrat stvari ili poništaj pravnog posla“²⁵. Sada se imovinskopravni zahtjev može odnositi na bilo koji zahtjev koji može biti predmetom tužbe u parničnom postupku, a koji je u vezi i posljedica je počinjenog kaznenog djela. Dakle, sada je moguće tražiti i deklaratornu pravnu zaštitu utvrđivanjem ništetnosti određenog pravnog posla, pri čemu se naknada štete, povrat stvari i poništaj određenog pravnog posla i dalje pojavljuju kao najčešći predmeti imovinskopravnog zahtjeva, zbog čega će ovdje biti posebno analizirani.

²² Županijski sud u Splitu rješenje broj Kž 4/2019-9 od 12. veljače 2019.

²³ E. Kunštek, djelo cit. pod 3, str. 346

²⁴ "Narodne novine" broj 110/97., 27/98., 58/99., 112/99., 58/02., 143/02. i 115/06.; dalje: ZKP/97.

²⁵ čl. 127. st. 2. ZKP/97.

a/ naknada štete

Prema ZOO (čl. 1045. – 1110.) pretpostavke odgovornosti za štetu su šteta, štetna radnja, uzročno veza, štetnik i krivnja, pa tako čl. 1045. ZOO određuje da tko drugome prouzroči štetu, dužan je naknaditi je ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje. Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta) – čl. 1046. ZOO. Krivnja postoji kada je štetnik djelovao s namjerom, krajnjom i običnom nepažnjom, predmnijeva se obična nepažnja (čl. 1045. st. 2. ZOO). Štetnik u pogledu imovinskopravnog zahtjeva može biti samo okrivljenik u kaznenom postupku. Uzročna veza treba postojati između štetne radnje i nastupjele štete, konkretno šteta treba biti posljedica radnje počinjenja kaznenog djela kao štetne radnje.

Predmetom imovinskopravnog zahtjeva najčešće će biti zahtjev za naknadom imovinske štete (kaznena djela krađe, teške krađe, prijevare, računalne prijevare, zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju) u kojima je šteta jedno od obilježja (neposredno ili posredno) bića kaznenog djela. Imovinska šteta se naknađuje prema pravilima iz čl. 1085. ZOO. Naknađuje se obična šteta i izmakla korist i to u potpunosti. ZOO ima posebne odredbe u pogledu naknade imovinske štete u slučaju prouzročenja smrti druge osobe, posljedičnog gubitka uzdržavanja osobe koju je poginuli uzdržavao i naknade imovinske štete kod nanošenja tjelesne ozljede i narušenja zdravlja.²⁶

Neimovinska šteta ogleda se u povredi prava osobnosti za koju se dosuđuje pravična novčana naknada kao oblik popravljivanja štete. Visina pravične novčane naknade ovisi o kriterijima za dosuđivanje naknade štete - jačini i trajanju povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, cilju kojemu služi ta naknada, ali i o tome da se njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njezinom naravi i društvenom svrhom – čl. 1100. st. 2. ZOO.

Dokazna građa za dosuđenje neimovinske naknade je iskaz žrtve/oštećenika i nalaz i mišljenje sudsko-medicinskog i psihijatrijskog vještaka na temelju medicinske dokumentacije za žrtvu. 5. ožujka 2020. i 15. lipnja 2020. pod brojem Su-IV-47/2020-5 na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske donijeti su Orijehtacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade neimovinske štete.²⁷ Nije nezamisliva situacija da se za potrebe kaznenog postupka izvodi dokaz sudsko medicinskim vještačenjem ozljeda žrtve, kao i psihijatrijskim vještačenjem žrtve („vjerodostojnosti“ iskaza). Tada bi nalog suda (državnog odvjetnika) mogao obuhvatiti i vještačenje duljine i intenziteta kriterija za određivanje pravične novčane naknade za neimovinsku štetu koja je moguća posljedica kaznenog djela, čime se ne bi značajnije odugovlačilo s kaznenim postupkom(?!).

Kada više osoba sudjeluje u počinjenju kaznenog djela tada sve one odgovaraju solidarno za prouzročenu štetu.

²⁶ čl. 1093. – 1096. ZOO

²⁷ Kriteriji za dosuđenje neimovinske štete su trajanje i intenzitet fizičkih bolova, straha, duševnih bolova zbog smanjenja životnih aktivnosti, duševnih bolova zbog naruženosti, duševnih bolova zbog smrti bliskog srodnika i duševnih bolova zbog naročito teškog invaliditeta bliske osobe.

Rokovi zastare potraživanja naknade štete prouzročene kaznenim djelom dulji su od rokova zastare potraživanja naknade štete prema ZOO (subjektivni rok 3 godine, objektivni 5 godina), jer je najkraći zastarni rok u aktualnom Kaznenom zakonu²⁸ (čl. 81. st. 1. alineja 6.) 6 godina. Stoga se primjenjuje taj dulji rok,²⁹ ali na pitanje građansko pravne zastare sud ne pazi po službenoj dužnosti. Podnošenjem prijedloga za ostvarenje imovinskopravnog zahtjeva dolazi do prekida zastare, a rok zastare počinje teći iznova. Zanimljiva je situacija u slučaju kada sud u kaznenom postupku oštećenika uputi s imovinskopravnim zahtjevom u parnicu, da tada oštećenik ima rok od 3 mjeseca od pravomoćnosti odluke u kaznenom postupku za podnošenje tužbe u parničnom postupku. Propusti li taj rok, parnični sud će tužbu odbaciti.³⁰

b/ povrat stvari

Povrat stvari, kao predmet imovinskopravnog zahtjeva moguć je samo ako stvar i dalje postoji i nalazi se kod okrivljenika³¹. Radi se o pravoj vlasničkoj tužbi, tužbi predmnijevanog vlasnika, pa čak je zamisliva situacija otuđenja stvari od posjednika, pa da se imovinskopravni zahtjev odnosi na uspostavljanje ranijeg posjedovnog stanja. Ako stvar više ne postoji ili se ne nalazi kod okrivljenika, imovinskopravni zahtjev može se odnositi samo na naknadu štete u visini vrijednosti stvari. Pitanje sadržaja tužbi uređeno je Zakonom o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.³² Kod prave vlasničke tužbe za usvajanje tužbe (imovinskopravnog zahtjeva) potrebno je dokazati da je oštećenik vlasnik stvari koja se nalazi u okrivljenikovom posjedu. Zaštita predmnijevanom vlasniku pruža se na temelju dokaza pravnog temelja i istinitog načina stjecanja stvari u odnosu na osobu koja posjeduje stvar bez pravnog temelja ili na temelju slabijeg pravnog temelja. Zaštitu posjeda uživa onaj kojem je drugi samovlasno smetao ili oduzeo posjed stvari.

Zamisliva je situacija da se više osoba spori oko vlasništva stvari koja se nalazi kod okrivljenika. Rješavanje spora između tih osoba izlazi izvan okvira adhezijskog postupka, pa je sud u kaznenom postupku ovlašten samo te oštećenike uputiti u parnicu, te odrediti čuvanje stvari kao privremenu mjeru osiguranja.

Imovinskopravni zahtjev ne može se odnositi na predaju stvari koju je okrivljenik kupio novcem koji predstavlja protupravnu imovinsku korist, no postoji mogućnost u ZPP da tužitelj prihvati ispunjenje činidbe i nekom drugom činidbom, ako okrivljenik na to pristaje.³³

²⁸ „Narodne novine“ broj 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21. i 114/22. dalje: KZ/11.

²⁹ čl. 231. ZOO

³⁰ čl. 243. st. 2. u vezi st. 1. ZOO

³¹ D. Šago, M. Pleić, Adhezijsko rješavanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 2/2012, str. 979-980

³² Glava 7., Zaštita vlasništva, čl. 162. – 166., prava vlasnička tužba i tužba predmnijevanog vlasnika, tužba za smetanje posjeda uređena je odredbom čl. 22. ZVDSP, a procesne odredbe u odnosu na postupak zbog smetanja posjeda nalaze se u čl. 438-445. ZPP.

³³ Članak 327. ZPP - Ako je tužitelj u tužbi tražio da se tuženiku naloži ispunjenje neke činidbe, a istodobno je u tužbi ili do zaključenja glavne rasprave izjavio da je voljan umjesto te činidbe primiti neku drugu činidbu, sud će ako prihvati tužbeni zahtjev, izreći u presudi da se tuženik može osloboditi činidbe čije mu je ispunjenje naloženo ako ispuni tu drugu činidbu.

Odredba čl. 161. ZKP/08., iako se nalazi među odredbama koje se odnose na imovinskopravni zahtjev, ne odnosi se stvarno na imovinskopravni zahtjev (osim st. 2. čl. 161. ZKP/08.), već na postupanje tijela koje vodi postupak s privremeno oduzetim stvarima. Ovisno o tome da li su privremeno oduzete stvari potrebne za utvrđivanje činjenica (dokazi) predati će se odlukom suda oštećeniku kojem nedvojbeno pripadaju ili privremeno oduzeti i nakon završetka postupka vratiti vlasniku. Takve privremeno oduzete stvari mogu se privremeno vratiti vlasniku prije završetka postupka pod dva uvjeta – da su mu prijeko potrebne i ako obeća da će ih na zahtjev donijeti (čl. 161. st. 1. i 3. ZKP/08.).

c/ poništaj određenog pravnog posla

Mane volje³⁴ dovode do toga da je određeni pravni posao bez učinka. To su primjerice učinci primjene prijetnje, bitne zablude, prijevare. Takav ugovor postoji, pobojan je, ali ga je moguće poništiti s učinkom od donošenja odluke kojom se potpuno ili djelomično poništava takav pravni posao. Osoba u čiju je korist ustanovljena pobojnost može tražiti poništaj pravnog posla, tražeći tzv. konstitutivnu pravnu zaštitu.³⁵ Ako je na temelju poništenog pravnog posla nešto bilo ispunjeno, treba se vratiti, a ako to nije moguće ili se narav onoga što je dano protivi vraćanju, treba se dati naknada u novcu, prema cijenama u vrijeme sudske odluke. (čl. 332. st. 1. ZOO). Nalaganjem radnji koje je potrebno poduzeti kao posljedicu poništaja pravnog posla ne može se dirati u prava trećih osoba, različitih od okrivljenika. Stoga postavljanje imovinskopravnog zahtjeva protiv trećih osoba nije moguće u kaznenom postupku, već u parničnom. Poništaj pravnog posla može se tražiti u roku od 1 godine od saznanja za razloge pobojnosti, odnosno od prestanka prisile, odnosno u svakom slučaju istekom roka od 3 godine od sklapanja ugovora.

d/ utvrđivanje ništetnosti pravnog posla

Ništetni³⁶ pravni poslovi ne proizvode pravni učinak, pa je tužba/zahtjev koji se podnosi u takvoj situaciji deklaratorne naravi. Oštećenik može imovinskopravnim zahtjevom tražiti utvrđenje ništetnim određenog pravnog posla. Ništetnost je posljedica sklapanja pravnog posla uz uporabu sile, pravnog posla koji je protivan Ustavu, prisilnim propisima ili moralu društva, zelenaški pravni posao, posao kojem nedostaje propisani oblik i dr. Posljedice ništetnosti su u tome da je svaka ugovorna strana dužna vratiti drugoj ugovornoj strani sve što je primila na temelju takva ugovora, a ako to nije moguće ili se narav onoga što je dano protivi vraćanju, treba se dati naknada u novcu, prema cijenama u vrijeme donošenja sudske odluke. Iako odredba čl. 327. ZOO govori da na ništetnost pravnog posla sud pazi po službenoj dužnosti, da istu može isticati svaka zainteresirana osoba i državni odvjetnik, ovdje se nalazimo na području imovinskopravnog zahtjeva koji ovisi isključivo o dispoziciji oštećenika.

³⁴ čl. 279. – 285. ZOO

³⁵ čl. 330 – 335. ZOO

³⁶ čl. 322. – 329. ZOO

e/ drugi mogući zahtjevi

Iako se, kako je to ranije navedeno, imovinskopravni zahtjevi u pravilu odnose na naknadu štete, povrat stvari i poništaj pravnog posla, nije isključena mogućnost postavljanja niti drugih zahtjeva koji bi se mogli u povodu počinjenog kaznenog djela postaviti u parnici. Primjer za takav drugi zahtjev mogao bi se odnositi na počinjenje kaznenog djela prisile na sklapanje braka iz čl. 169. st. 1. KZ/11, koje čini onaj tko drugu osobu prisili na sklapanje braka. Takav brak, prema čl. 23. st. 2. Obiteljskog zakona³⁷ ne proizvodi pravne učinke braka. Tužbu za utvrđenje postoji li brak ili ne pože podnijeti svaka osoba koja ima pravni interes, odnosno svakako žrtva/oštećenik. Prema svemu naprijed navedenom imovinskopravni zahtjev mogao bi se odnositi i na ovakav deklaratorni zahtjev.

Zaključno, pitanje predmeta spora određuje i nadležnost u parničnim postupcima. Kako je pitanje nadležnosti (stvarne i mjesne) u kaznenom postupku uređeno u ZKP/08., dolazi u pogledu adhezijskog postupka do atrakcije nadležnosti, tako da se pridruženi parnični postupak vodi pred sudom koji je nadležan za vođenje kaznenog postupka.

5. OSOBA NA KOJU SE ODNOSI IMOVINSKOPRAVNI ZAHTJEV I ODLUKA O NJEMU

Imovinskopravni zahtjev postavlja se prema okrivljeniku i odluka o njemu može se donijeti samo u odnosu na okrivljenika (pa i neubrojivog)³⁸. Primjerice, uz okrivljenika zaposlenika pravne osobe koji je u okviru rada ili radnog mjesta počinila štetu žrtvi, postoji prema čl. 1061. ZOO odgovornost poslodavca za takvu štetu. No, oštećenik ne može u kaznenom postupku postaviti imovinskopravni zahtjev prema poslodavcu okrivljenika, osim ako se radi o (su)okrivljenoj pravnoj osobi, uz ispunjenje pretpostavki iz čl. 3. st. 1. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela. Drugi bi primjer bilo pitanje odgovornosti roditelja za štetu koju počinu njihovo dijete koje je kazneno odgovorno i postoje pretpostavke iz Zakona o sudovima za mladež za obvezivanje maloljetnika na ispunjenje imovinskopravnog zahtjeva.³⁹

Sud u kaznenom postupku nije ovlašten odlučivati o prigovoru prijebija koji bi okrivljenik istaknuo prema oštećeniku, jer okrivljenik nije ovlaštenik postavljanja imovinskopravnog zahtjeva, niti se isti može odnositi na oštećenika kao obveznika ispunjenja određene tražbine prema okrivljeniku.

6. POSTUPOVNE ODREDBE

- Članak 155. ZKP/08.

³⁷ "Narodne novine" broj 103/15., 98/19. i 47/20.

³⁸ Županijski sud u Zagrebu, presuda broj KŽ-1247/2019-3 od 21. siječnja 2020.

³⁹ čl. 89. st. 1. i 2. Zakona o sudovima za mladež – "Narodne novine" broj 84/11., 143/12., 148/13., 56/15., 126/19.

(1) *Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku podnosi se tijelu kojem se podnosi kaznena prijava ili sudu koji vodi postupak.*

(2) *Prijedlog iz stavka 1. ovog članka, može se podnijeti najkasnije do završetka dokaznog postupka pred prvostupanjskim sudom.*

(3) *Osoba ovlaštena na podnošenje prijedloga dužna je određeno naznačiti svoj zahtjev i podnijeti dokaze.*

(4) *Ako ovlaštena osoba nije stavila prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku do podizanja optužbe, izvijestit će se da taj prijedlog može staviti do završetka dokaznog postupka.*

S prednjom je odredbom povezana i odredba da prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku može podnijeti oštećenik (čl. 154. st. 1. ZKP/08.). Time je određeno načelo dispozicije po kojem sud može odlučivati o imovinskopravnom zahtjevu tek ako takav zahtjev postavi ovlaštena osoba.⁴⁰ Sud o imovinskopravnom zahtjevu ne odlučuje po službenoj dužnosti.⁴¹ U tome se ogleda i razlika prema institutu oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom. Prema čl. 557. st. 2. ZKP/08. sud će i bez prijedloga ovlaštenog tužitelja od optuženika oduzeti imovinsku korist ostvarenu protupravnom radnjom koja je sadržana u opisu kaznenog djela iz optužbe. Odluka o oduzimanju imovinske koristi supsidijarne je prirode u odnosu na odluku o imovinskopravnom zahtjevu i može se donijeti ako oštećenik nije postavio imovinskopravni zahtjev, odnosno u iznosu koji prelazi dosuđeni imovinskopravni zahtjev (čl. 560. st. 3. ZKP/08.).

Prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva oštećenik može podnijeti policiji, državnom odvjetniku ili sudu. Može se podnijeti najkasnije do završetka dokaznog postupka pred prvostupanjskim sudom što je i logično, jer odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu traži prethodno očitovanje okrivljenika o istome (čl. 416. ZKP/08.), odnosno izvođenje dokaza, koji se nakon što predsjednik vijeća objavi da je dokazni postupak završen (čl. 440. st. 2. ZKP/08.). Prema čl. 415. st. 1. ZKP/08. predsjednik prvostupanjskog vijeća dužan je oštećenika koji nije postavio imovinskopravni zahtjev upoznati s pravom na postavljanje prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva. Ta dužnost postoji i za sud i državno odvjetništvo prema čl. 51. st. 3. ZKP/08.

Oštećenik je ovlašten postaviti prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva, a isto je tako ovlašten odustati od postavljenog zahtjeva i ostvarivati ga u parnici. Navedena radnja ima učinak povlačenja tužbe, nije potreban pristanak okrivljenika, a posljedica u kaznenom postupku je da oštećenik ne može ponovno postaviti takav prijedlog (čl. 156. st. 1. ZKP/08.). Povlačenje tužbe u parničnom postupku ima značenje kao da tužba nikada nije bila podnesena i može se ponovno podnijeti (čl. čl. 193. st. 9. ZPP). To naravno znači da nije došlo do prekida zastare (čl. 242. ZOO).

⁴⁰ VSRH broj I KŽ-71/2021-4 od 03. ožujka 2021.

⁴¹ VSRH broj I KŽ-483/2020-4 od 21. rujna 2020.

Različiti su stavovi o tome priječe li mogućnost podnošenja prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva litispendencija i presuđena stvar.

Neki smatraju da, ako između oštećenika i optuženika već teče parnica o istom zahtjevu, oštećeniku nije dopušteno postaviti imovinskopravni zahtjev istog sadržaja u kaznenom postupku. Međutim, odredbe ZKP/08. ne predviđaju mogućnost odbačaja takvog imovinskopravnog zahtjeva (kao što, u slučaju litispendencije, to predviđa ZPP). Zbog toga bi, ako bi se i zaključilo da ranije pokrenuta parnica o istom zahtjevu sprječava njegovo postavljanje i u kaznenom postupku, bilo moguće oštećenika jedino presudom uputiti da taj zahtjev može ostvarivati u parnici. S druge strane, postoje shvaćanja da sama litispendencija (sve dok ne postoji pravomoćna parnična presuda) nije zapreka za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu, i to zbog toga što je imovinskopravni zahtjev postavljen u kaznenom, a ne parničnom postupku i o njemu se odlučuje primjenom odredaba kaznenog postupa koje ne propisuju takvu zabranu.

Međutim, ako je o istoj stvari već pravomoćno odlučeno u parničnom postupku, nedvojbeno je da ponavljanje istog zahtjeva kao imovinskopravnog zahtjeva ne bi bilo dopušteno.⁴² Pritom, međutim, kazneni sud ne bi bio ovlašten odbaciti takav zahtjev, već bi oštećenika i u slučaju donošenja osuđujuće presude trebao uputiti u parnicu.

Čl. 155. st. 3. ZKP/08. određuje sadržaj prijedloga za ostvarenje imovinskopravnog zahtjeva. Taj zahtjev mora sadržavati i podatke iz čl. 154. st. 2. ZKP/08. Ako prijedlog ne sadrži ove podatke, da li je sud ovlašten pozvati oštećenika na ispravak/dopunu prijedloga i postupiti po čl. 78. st. 3. ZKP/08? S obzirom da oštećenik prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva može postaviti u različitim fazama postupka, pred različitim tijelima, od kojih neka imaju dužnost oštećenika upozoriti na njegovo pravo, tada bi se prijedlog, na traženje tijela koje vodi postupak, mogao usmeno dopuniti do završetka dokaznog postupka.⁴³

Zahtjev za određenošću zahtjeva traži od oštećenika da točno i potpuno odredi što je predmet njegovog zahtjeva kako u pogledu glavne stvari, tako i kamata. Ako zahtjev nije određen sud o istome ne može i nije ovlašten odlučivati (postavljen imovinskopravni zahtjev za naknadu štete bez određenja osnove i visine zahtjeva, nisu specificirane kamate na glavnu tražbinu sukladno ZOO i dr.).

Kazneni sud može raspraviti imovinskopravni zahtjev oštećenika ako se time ne bi znatno odugovlačio kazneni postupak. Što znači znatno odugovlačenje je činjenično pitanje u odnosu na koje sud ima diskrecijsku ovlast. Ako raspravljanje u adhezijском postupku znatno utječe na trajanje kaznenog postupka i time odlaže ostvarenje cilja tog postupka u brzom odlučivanju o kaznenoj odgovornosti i kazni za okrivljenika, tada je raspravni sud u kaznenom postupku ovlašten oštećenika s postavljenim imovinskopravnim zahtjevom uputiti u parnicu. Ta se ovlast, naravno, ne može prometnuti u nešto što nije u skladu s ciljem zbog kojeg je ustanovljena ova odredba i s ciljem zbog kojeg je i uopće ustanovljeno adhezijско rješavanje o

⁴² Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III-2509/2008 od 8. studenoga 2012.

⁴³ tako E. Kunštek, djelo cit. pod 3, str. 343.

imovinskopravnom zahtjevu u kaznenom postupku. Stoga bi valjalo obazrivo, vodeći računa o spomenutim ciljevima odlučiti o tome hoće li ili ne sud u kaznenom postupku odlučiti o imovinskopravnom zahtjevu oštećenika.

- čl. 157. ZKP/08.

Tijelo koje vodi postupak ispitat će okrivljenika o činjenicama navedenim u prijedlogu i ispitati okolnosti koje su važne za utvrđivanje imovinskopravnog zahtjeva.

Ova odredba spada u odredbe postupovne naravi u pogledu načina postupanja tijela koje vodi kazneni postupak nakon podnošenja prijedloga za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva. Ranije je označeno da će sud na početku rasprave (na pripremnom ročištu) zatražiti od optuženika očitovanje o imovinskopravnom zahtjevu koji je postavljen (čl. 416. ZKP/08.)⁴⁴, odnosno upozoriti oštećenika na pravo na postavljanje prijedloga (čl. 415. st. 1. ZKP/08.).

Do primjene ove odredbe dolazi tek ako je postavljen imovinskopravni zahtjev, tijelo koje vodi postupak prije toga je, naravno, ovlašteno ispitivati okrivljenika o okolnostima počinjenja kaznenog djela važnim i za imovinskopravni zahtjev. Doslovnim tumačenjem ove odredbe tijelo koje vodi postupak moralo bi okrivljenika ispitati samo o činjenicama navedenim u prijedlogu, no područje ispitivanja ovlašten je proširiti oštećenik koji prema čl. 51. st. 1. toč. 4., 5. i 6. ZKP/08. ima pravo upozoravati na činjenice i predlagati dokaze, prisustvovati dokaznom ročištu, prisustvovati raspravi i sudjelovati u dokaznom postupku te iznijeti završni govor. Isto tako, drugi dio ove odredbe o ovlasti tijela koje vodi postupak da ispita okolnosti koje su važne za utvrđivanje imovinskopravnog zahtjeva širi domašaj ove odredbe i daje ovlast tijelu koje vodi postupak za utvrđivanje činjenica i izvođenje dokaza sukladno pravilima ZKP/08. (čl. 418. st. 1. i čl. 419. st. 3. ZKP/08. – vlastita dokazna inicijativa suda na raspravi).

7. ODLUKE SUDA O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU

- Članak 158.

(1) O imovinskopravnom zahtjevu odlučuje sud.

(2) U presudi kojom okrivljenika proglašava krivim sud može oštećeniku dosuditi imovinskopravni zahtjev u cijelosti ili mu može imovinskopravni zahtjev dosuditi djelomično, a za ostatak uputiti ga u parnicu. Ako podaci kaznenog postupka ne daju pouzdanu osnovu ni za potpuno niti za djelomično presuđenje, sud će oštećenika s imovinskopravnim zahtjevom uputiti u parnicu.

(3) Kad sud donese presudu kojom se okrivljenik oslobađa optužbe ili kojom se optužba odbija ili kad rješenjem obustavi kazneni postupak, uputit će oštećenika da imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parnici. Kad se sud proglasi nenadležnim, uputit će oštećenika da imovinskopravni zahtjev može podnijeti u kaznenom postupku koji će početi ili nastaviti nadležni sud.

⁴⁴ VSRH broj I Kž 572/2019-9 od 03. ožujka 2020.

St. 1. čl. 158. ZKP/08. propisuje da, iako se prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva može podnijeti različitim tijelima, o njemu odlučuje sud. Ipak, odredba čl. 206.d ZKP/08. ovlašćuje državnog odvjetnika na uvjetnu odgodu ili odustanak od kaznenog progona ako osumnjičenik preuzme obvezu izvršiti činidbu kojom popravljiva ili naknađuje štetu prouzročenu kaznenim djelom. I u tom rješenju na neki se način odlučuje o, u biti, imovinskopravnom zahtjevu oštećenika, doduše u ograničenom opsegu (naime, takvo rješenje ne bi predstavljalo ovršnu ispravu). Stoga, odredbu st. 1. čl. 158. ZKP/08. valja tumačiti da o imovinskopravnom zahtjevu odlučuje sud u fazi rasprave (eventualno optužnog vijeća i pripremnog ročišta – presuda na temelju sporazuma stranaka).

Sud može isključivo u osuđujućoj presudi u potpunosti ili djelomično usvojiti imovinskopravni zahtjev i naložiti okrivljeniku da u paricijskom roku⁴⁵ izvrši određenu činidbu u korist oštećenika, da nešto učini, ne učini ili trpi (kondemnacija), ili nešto utvrdi ili ustanovi (konstituirati). Ako djelomično usvoji imovinskopravni zahtjev, sud će za ostatak uputiti oštećenika u parnicu. Sud može, kao i u parničnom postupku, odlučiti samo unutar granica zahtjeva. Ako prekorači zahtjev i dosudi nešto što nije zatraženo, to bi dovelo do nezakonite odluke o imovinskopravnom zahtjevu (žalbena osnova iz čl. 471. st. 3. ZKP/08.). Dio izreke osuđujuće presude o imovinskopravnom zahtjevu treba biti sastavljen na način da ista predstavlja ovršnu ispravu, dakle, ispravu podobnu za ovrhu.⁴⁶ U protivnom je oštećenik stvarno onemogućen, ako okrivljenik ne ispuni dobrovoljno njegovu tražbinu, u prisilnoj naplati svojeg potraživanja od okrivljenika.⁴⁷

Ovdje valja istaknuti uočenu pojavnost u sudskoj praksi da sudovi upućuju oštećenike u parnicu kad donose osuđujuću presudu u kojoj je u izreci točno određena osnova i visina štete. Ako za takvu odluku ne bi postojali opravdani razlozi koji bi bili i valjano obrazloženi u pisanoj presudi (primjerice, utvrđenje da je optuženik već ranije dobrovoljno podmirio cijelu štetu), radilo bi se o ostvarenju bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl. 468. st. 1. toč. 11. ZKP/08.^{48,49}

Dosuđivanje imovinskopravnog zahtjeva predstavlja podlogu za odlučivanje o izricanju posebnih obveza, primjerice da okrivljenik naknadi štetu oštećeniku.⁵⁰

Tek ako podaci kaznenog postupka ne daju pouzdanu osnovu ni za potpuno niti za djelomično presuđenje, sud će oštećenika s imovinskopravnim zahtjevom uputiti u parnicu. Ovdje se radi o situacijama kada postoji određeni nedostatak u postavljenom zahtjevu⁵¹, kada nije dokazano postojanje osnove ili visine zahtjeva, kada postoji spor više osoba o vlasništvu/posjedu stvari i slično.

Sud u kaznenom postupku nije ovlašten odbiti prijedlog za ostvarivanje imovinskopravnog zahtjeva, čak ni kad nađe da takav njegov zahtjev prema

⁴⁵ Županijski sud u Zagrebu, rješenje Kž-602/2021-3 od 12. srpnja 2021.

⁴⁶ Županijski sud u Zagrebu rješenje broj Kž-480/2017-4 od 11. srpnja 2017.

⁴⁷ Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III/1930/2019 od 29. siječnja 2020.

⁴⁸ Županijski sud u Splitu broj Kž-622/2020-5 od 3. rujna 2020.

⁴⁹ VSRH rješenje broj I Kž 123/1998-5 od 21. veljače 2001.

⁵⁰ Županijski sud u Zagrebu broj Kž-625/2018-3 od 10. srpnja 2018.

⁵¹ VSRH, presuda broj I Kž-398/2020-4 od 14. rujna 2020.

odredbama građanskog prava nije osnovan, već je i tada može samo oštećenika s tim zahtjevom uputiti u parnicu.⁵²

Isto se odnosi i na situaciju kada bi raspravljanje o imovinskopravnom zahtjevu znatno produljilo trajanje postupka⁵³.

Postoji nekoliko situacija u kojima sud u kaznenom postupku oštećenika mora uputiti u parnicu radi ostvarivanja imovinskopavnog zahtjeva:

a/ kad donese oslobađajuću presudu;

b/ kad donese odbijajuću presudu ili rješenje kojim se obustavlja kazneni postupak;

c/ u kaznenim maloljetničkim predmetima, kad maloljetniku izrekne odgojnu mjeru, pod uvjetom da maloljetnik nema vlastite imovine ili prihoda (čl. 89. st. 1. i 2. ZSM) ili obustavi postupak primjenom načela svrhovitosti (čl. 71. st. 3. ZSM)⁵⁴.

Obrazloženje odluke o usvajanju imovinskopavnog zahtjeva trebalo bi sadržavati poziv na odgovarajuća činjenična utvrđenja i ocjenu dokaza i potom odredbe materijalnog građanskog prava koje opravdavaju dosuđenje istoga.⁵⁵ Tek bi tada ovaj dio odluke bio sastavljen su skladu s zahtjevima iz čl. 459. ZKP/08.

Neke specifičnosti predmeta u kojima je imovinsku korist, kao pandan šteti prouzročenoj oštećeniku, stekla pravna osoba u kojoj je okrivljenik odgovorna osoba.⁵⁶ Razmatranje ovog problema (ni)je čisto akademskog karaktera iz razloga jer postoji osobna odgovornost za štetu okrivljenika, odgovorne osobe u pravnoj osobi, koji je počinjenjem kaznenog djela pribavio imovinsku korist za tu pravnu osobu. naravno, ako se postupak vodi i protiv okrivljene pravne osobe koja je sukladno čl. 3. st. 1. Zakona o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela stekla protupravnu imovinsku korist, postoji solidarna odgovornost za naknadu štete i optužene pravne osobe, zajedno s okrivljenikom, odgovornom osobom (čl. 1107. st. 1. ZOO). Postoje posebne odredbe, ali građanskopravne naravi o odgovornosti poslodavca za štetu koju počinji zaposlenik ili tijelo pravne osobe trećima, namjerno (čl. 1061. i čl. 1062. ZOO), kao i mogućnost vjerovnika društva koji se ne mogu naplatiti od društva da svoje potraživanje naplate od odgovorne osobe i uz daljnju pretpostavku da član uprave grubo povrijedi dužnost da primijeni pozornost urednog i savjesnog gospodarstvenika (čl. 252. st. 5. Zakona o trgovačkim društvima).^{57, 58, 59}

⁵² suprotno, Županijski sud u Splitu Kž-87/2018-5 od 29. studenoga 2018.

⁵³ VSRH broj Kžm-8/2021-13 od 30. rujna 2021.

⁵⁴ djelo cit. pod 3 str. 349 i 19 str. 987

⁵⁵ suprotno u odnosu na obrazlaganje pravne osnove imovinskopavnog zahtjeva, djelo cit. pod 19, str 986-987

⁵⁶ I. Grubišić, Imovinskopravni zahtjev prema okrivljeniku odgovornoj osobi kada je kaznenim djelom pribavio imovinsku korist za pravnu osobu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, broj 2/2014., str. 741-760

⁵⁷ Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019

⁵⁸ ipak, drugačije Županijski sud u Rijeci presuda Kž 5/2020-4 od 03. lipnja 2020.

⁵⁹ VSRH presuda Kzz 42/2010-2 od 06. listopada 2010.

8. PRAVNI LIJEKOVI PROTIV DIJELA ODLUKE O IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU U OSUĐUJUĆOJ PRESUDI

- čl. 464. st. 4. ZKP/08.

Oštećenik može pobijati presudu zbog odluke suda o njegovim troškovima kaznenog postupka i odluke o imovinskopravnom zahtjevu, ali ako je državni odvjetnik preuzeo progon od oštećenika kao tužitelja, oštećenik može podnijeti žalbu zbog svih osnova zbog kojih se presuda može pobijati.

Ovlast oštećenika da žalbom pobija odluku o imovinskopravnom zahtjevu posljedica je njegova prava na disponiranje imovinskopравnim zahtjevom, ali i ovlasti sudjelovanja u postupka, predlaganja dokaza, iznošenja činjenica u vezi imovinskopравnog zahtjeva. Stoga oštećenik ima ovlast pobijati dio presude kojim je odlučeno o imovinskopравnom zahtjevu, ma kakav sadržaj te odluke bio⁶⁰. Prema čl. 471. st. 3. ZKP/08. odluka o imovinskopравnom zahtjevu može se pobijati kad je sud o tom pitanju donio odluku suprotno zakonskim propisima. Dakle radilo bi se o povredi ZKP/08. koje uređuju imovinskopравni zahtjev, ali povredi odredaba materijalnog građanskog prava koje su pravna osnova za odlučivanje. Žalbena osnova koja također dolazi u obzir je i bitna povreda odredaba kaznenog postupka, posebno iz čl. 468. st. 1. toč. 11. ZKP/08., na koju sud drugog stupnja pazi i po službenoj dužnosti po čl. 476. st. 1. toč. 1. ZKP/08. Stoga nisu rijetke odluke viših sudova kojima se prihvaćaju žalbe oštećenika ili se u povodu žalbi oštećenika ili stranaka, po službenoj dužnosti ukida prvostupanjska presuda.⁶¹

Optuženik, branitelj i osobe koje su u korist optuženika ovlaštene podnijeti žalbu protiv presude, ovlaštene su, dakako, podnijeti žalbu kojom osporavaju odluku o imovinskopравnom zahtjevu. Ovlast državnog odvjetnika za pobijanje tog dijela osuđujuće presude je ograničena.^{62,63} Ali, ako je odluka o imovinskopравnom zahtjevu nezakonita, tada državni odvjetnik ima ovlast podnijeti žalbu⁶⁴ (o ovome v. i drugačije – bilješka 66).

Neke odluke suda, iako se radi o osuđujućim presudama, nije moguće pobijati žalbom zbog odluke o imovinskopравnom zahtjevu (presuda na temelju sporazuma, presuda o kaznenom nalogu).^{65,66}

- Članak 159.

(1) Pravomoćnu presudu kojom je odlučeno o imovinskopравnom zahtjevu može sud u kaznenom postupku izmijeniti samo povodom izvanrednog pravnog lijeka.

⁶⁰ Županijski sud u Splitu broj Kž-52/2016-1 od 25. veljače 2016.

⁶¹ Županijski sud u Slavonskom Brodu, rješenje broj Kž 333/2019-5 od 7. travnja 2020.

⁶² VSRH, presuda I Kž-356/2020-7 od 6. listopada 2021.

⁶³ Županijski sud u Zagrebu, presuda broj Kžzd-201/2017-4 od 8. svibnja 2018.

⁶⁴ VSRH, presuda broj I Kž-288/2018-4 od 4. srpnja 2018.

⁶⁵ VSRH presuda broj I Kž-34/2021-4 od 11. veljače 2021.

⁶⁶ Županijski sud u Varaždinu, Kžmp-17/2019 od 5. studenog 2019.

(2) Izvan tog slučaja, osuđenik, odnosno njegovi nasljednici mogu samo u parnici zahtijevati da se pravomoćna presuda kaznenog suda kojom je odlučeno o imovinskopravnom zahtjevu izmijeni, ako postoje uvjeti za obnovu postupka prema odredbama koje važe za parnični postupak.

Obnovu postupka mogu tražiti stranke, ne i oštećenik, a zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude je pravni lijek koji stoji na raspolaganju osuđeniku, pod određenim uvjetima. Dakle, oštećeniku stoji na raspolaganju jedino inicijativa prema državnom odvjetniku za podizanje zahtjeva za zaštitu zakonitosti kao izvanrednog pravnog lijeka. Prednja odredba u st. 1. govori o izmjeni pravomoćne presude u pogledu odluke o imovinskopravnom zahtjevu samo povodom izvanrednog pravnog lijeka, dakle govori o spomenuta tri izvanredna pravna lijeka. St. 2. govori o mogućnosti da osuđenik ili njegovi nasljednici samo u parničnom postupku, ako postoje pretpostavke za ponavljanje parničnog postupka, raže izmjenu odluke o imovinskopravnom zahtjevu.⁶⁷

9. PRIVREMENE MJERE OSIGURANJA IMOVINSKOPRAVNOG ZAHTJEVA

-Članak 160. ZKP/08.

(1) Na prijedlog ovlaštene osobe mogu se u kaznenom postupku prema odredbama koje vrijede za ovršni postupak odrediti privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva nastalog zbog počinjenja kaznenog djela.

(2) Rješenje iz stavka 1. ovog članka donosi u istrazi sudac istrage. Nakon podignute optužnice rješenje donosi optužno vijeće, a na raspravi sud koji vodi raspravu. Žalba na rješenje o privremenoj mjeri ne zadržava njegovo izvršenje.

- Članak 162. ZKP/08.

(1) Ako oštećenik ima zahtjev prema trećoj osobi zato što se kod nje nalaze stvari pribavljene kaznenim djelom ili zato što je ona zbog kaznenog djela došla do imovinske koristi, može sud u kaznenom postupku, na prijedlog ovlaštene osobe, a prema odredbama koje vrijede za ovršni postupak, odrediti privremene mjere osiguranja i prema toj trećoj osobi. Odredbe članka 160. stavka 2. ovog Zakona vrijede i u tom slučaju.

(2) U presudi kojom se okrivljenik proglašava krivim sud će ili ukinuti mjere iz stavka 1. ovog članka, ako već prije toga nisu ukinute, ili će oštećenika uputiti na parnicu, s tim da će se te mjere ukinuti ako parnica ne bude pokrenuta u roku koji odredi sud.

Prednje dvije odredbe, uz odredbu čl. 161. st. 2. ZKP/08., o kojoj je već bilo govora, su jedine odredbe u ZKP/08. koje se odnose na privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva. Prva odredba odnosi se na određivanje privremenih mjera osiguranja imovinskopravnog zahtjeva u odnosu na okrivljenika i određuje predmet odlučivanja i nadležno tijelo. Druga odredba odnosi se na situaciju kada se

⁶⁷ čl. 421. – 428. ZPP

kod treće osobe, različite od okrivljenika, nalaze stvari pribavljene kaznenim djelom ili je na nju prenijeta imovinska korist. Ta odredba poziva se u pogledu nadležnosti i ovlaštenih tijela na odredbu čl. 160. st. 2. ZKP/08., a u st. 2. određuje moguće trajanje privremenih mjera.

U dijelu ZKP/08. koji se odnosi na postupak za oduzimanje predmeta i imovinske koristi u Glavi XXVIII., sadržana je i odredba čl. 557.f koja govori o odnosu odluke o privremenom osiguranju oduzimanja imovinske koristi prema odluci o privremenom osiguranju imovinskopravnog zahtjeva, koja također potvrđuje primat imovinskopravnog zahtjeva nad odlučivanjem o oduzimanju imovinske koristi.

Kao što je već navedeno postoje razlike između instituta imovinskopravnog zahtjeva i oduzimanja imovinske koristi koje se ogledaju i u sadržaju i postupku privremenog osiguranja jednog odnosno drugog. Privremena mjera osiguranja imovinskopravnog zahtjeva određuje se na prijedlog oštećenika i po pravilima Ovršnog zakona. Stoga valja vidjeti što Ovršni zakon, odnosno procesna teorija govori o osiguranju potraživanja privremenim mjerama.

Privremene mjere imaju tri osnovne funkcije, koje ih i definiraju:

a/ spriječiti dužnika da svojim radnjama onemogući namirenje vjerovnika (konzervacijska funkcija)

b/ brzo i privremeno urediti odnos među strankama prema slobodnoj ocjeni suda (regulacijska funkcija)

c/ u određenim slučajevima, vremenski ograničeno, djelomično ili potpuno namirenje tražbine prije njezina utvrđenja ovršnom ispravom (anticipativna funkcija)⁶⁸.

Ovršni zakon razlikuje dvije vrste privremenih mjera, one kojima se osigurava novčano i one kojima se osigurava nenovčano potraživanje. Novčana tražbina je ona koja svojeg imatelja ovlašćuje na naplatu određene svote novca, sve druge tražbine su nenovčane (činjenje, propuštanje, trpljenje, neki zahtjev uz deklaratornu zaštitu, konstitutivna zaštita – iako u slučaju traženja poništaja pravnog posla ili utvrđenja ništetnosti, tražbina na vraćanja onoga što je dano može biti i novčana).

Zajedničke su odredbe za obje vrste privremenih mjera u pogledu sadržaja prijedloga, sadržaja rješenja i dopustivosti privremene mjere (čl. 341. – 343. OZ). Odredba čl. 160. st. 2. ZKP/08. govori o nadležnom sudskom tijelu za određivanje privremene mjere ovisno o fazi postupka. Tako u istrazi rješenje o privremenim mjerama donosi sudac istrage, nakon podizanja optužnice rješenje donosi optužno vijeće, a na raspravi raspravni sud. S obzirom na konzervacijsku funkciju privremenih mjera pokazivati će se potreba da oštećenik predloži određivanje privremene mjere i prije donošenja rješenja o provođenju istrage. Doslovnim tumačenjem citirane odredbe to ne bi bilo moguće, niti bi isto bilo moguće u predmetima u kojima se zbog visine kazne ne provodi istraga. Rješenje bi valjalo naći u odredbi čl. 557.e ZKP/08. koja govori da je privremenu mjeru radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi moguće odrediti i prije započinjanja kaznenog postupka. Istovrsnu odredbu sadrži i OZ u čl. 341. st. 1. prema kojem je privremenu mjeru moguće predložiti prije

⁶⁸ cit. prema Pravosudna akademija, Mjere osiguranja, Priručnik za polaznike, Zagreb 2019., str. 22

pokretanja sudskog postupka. Prema čl. 17. st. 1. ZKP/08. kazneni postupak započinje na različite načine i u različito vrijeme, pa se javlja sasvim određena potreba, radi sprječavanja onemogućavanja okrivljenika u ostvarenju imovinskopravnog zahtjeva oštećenika, za određivanjem privremenih mjera. Valjalo bi stoga zaključiti da je moguće određivanje privremenih mjera i prije stvarnog trenutka počinjanja kaznenog postupka.

Oštećenik podnosi prijedlog za određivanje jedne ili više privremenih mjera nadležnom sudu. Taj prijedlog, prema čl. 341 st. 2. OZ, mora sadržavati a/ zahtjev u kojemu će oštećenik točno označiti tražbinu čije osiguranje traži, b/ odrediti kakvu mjeru traži i vrijeme njezina trajanja te, kada je to potrebno, c/ sredstva osiguranja kojima će se privremena mjera prisilno ostvariti te d/ predmet osiguranja. Potrebno je, sukladno naravi postupka za određivanje privremenih mjera i obveze predlagatelja osiguranja da učini vjerojatnim postojanje pretpostavki za određivanje istih, u prijedlogu navesti e/ činjenice na kojima se temelji zahtjev te predložiti i, po mogućnosti, priložiti f/ dokaze kojima se ti navodi potkrepljuju. U prijedlogu oštećenik može predložiti određivanje više privremenih mjera osiguranja, ali sud će odrediti najprikladniju i onu koja je najmanje tegobna za okrivljenika (čl. 350. OZ).

Sud donosi odluku na temelju prijedloga oštećenika, navoda o postojanju pretpostavki za određivanje privremenih mjera i dokaza priloženih uz prijedlog, kojima predlagatelj/oštećenik čini vjerojatnim postojanje tih pretpostavki. Dakle, postojanje pretpostavki za određivanje privremene mjere treba dokazati na razini vjerojatnosti, ne izvjesnosti. Navedeno je posljedica potrebe brzog djelovanja u hitnoj situaciji pa je dostatan sniženi dokazni standard uz okolnost da protivnik osiguranja ima pravo na naknadu prouzročene mu štete prouzročene neosnovanim privremenim mjerama.

Sadržaj rješenja o privremenoj mjeri određen je u odredbama čl. 342. i 41. OZ i treba odgovarati prijedlogu. U rješenju treba određeno navesti koja se tražbina osigurava, prema kome,⁶⁹ kojim sredstvom i na kojem predmetu, a može obuhvaćati i sredstva prisile radi ostvarenja svrhe privremene mjere. Rješenje mora biti obrazloženo.

Privremene mjere određuju se na određeni rok. Prema čl. 351. st. 1. OZ ako su privremene mjere određene prije pokretanje sudskog postupka, u rješenju će se odrediti rok u kojem predlagatelj osiguranja mora podnijeti tužbu ili pokrenuti postupak. U građanskim postupcima, podnošenjem tužbe u ostavljenom se roku opravdava donijeta privremena mjera. Navedeno rješenje ne bi odgovaralo u kaznenom postupku u kojem je trajanje privremene mjere posebno regulirano u vezi privremenih mjera osiguranja oduzimanja imovinsko koristi – čl. 557.e st. 2. ZKP/08. No, s obzirom na to da se u odnosu na osiguranje imovinskopravnog zahtjeva privremenim mjerama primjenjuju odredbe OZ to bi trajanje privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva valjalo vezati uz trajanje kaznenog postupka u kojem se odlučuje o imovinskopravnom zahtjevu.⁷⁰ U ovršnim postupcima, ako je

⁶⁹ VSRH rješenje broj I KŽ-Us-9/2020-5 od 6. veljače 2020.

⁷⁰ argument iz čl. 351. st. 1. u vezi čl. 337. st. 2. OZ – do isteka 15 dana od nastupanja uvjeta za ovrhu

privremena mjera određena na određeni rok, postoji mogućnost produljenja trajanja privremene mjere.⁷¹

U čl. 160. st. 2. ZKP/08. određena je nadležnost za određivanje privremenih mjera – istraga – sudac istrage, nakon podignute optužnice do potvrđivanja – optužno vijeće, na raspravi raspravno vijeće, izvan rasprave – izvanraspravno vijeće (čl. 19.b st. 5. ZKP/08.). Time je određena i drugostupanjska nadležnost za odlučivanje o žalbama prvostupanjskih tijela (na odluku suca istrage vijeće županijskog suda – čl. 19.c toč. 5. ZKP/08., na ostale odluke – viši sud).

S obzirom na razlikovanje vrsta tražbina koje se osiguravaju privremenim mjerama, razlikuju se i pretpostavke za određivanje istih. Tako su pretpostavke za određivanje privremene mjere osiguranja novčane tražbine (najčešće će se raditi o osiguranju novčane tražbine) prema čl. 344. st. 1. OZ - ako predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje tražbine i opasnost⁷² da će bez takve mjere protivnik osiguranja spriječiti ili znatno otežati naplatu tražbine time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti ili na drugi način njome raspolagati. Dakle, radi se o dvije pozitivne pretpostavke⁷³ koje predlagatelj osiguranja (oštećenik) treba učiniti vjerojatnim.⁷⁴ U vezi postojanja tražbine nije dostatna samo tvrdnja o postojanju, ali u kaznenom postupku već podnošenje kaznene prijave oštećenika koja je popraćena odgovarajućom dokumentacijom, a potom situacije donošenja rješenja o provođenju istrage, odnosno podizanja optužnice sa sadržajem visine štete prouzročene oštećeniku, predstavljali bi činjenje tražbine vjerojatnim. Druga pretpostavka je subjektivna opasnost da će protivnik osiguranja (okrivljenik) svojim postupcima (moguće i propustima) ugroziti mogućnost naplate tražbine oštećenika po osnovi imovinskopravnog zahtjeva.^{75,76} Oštećenik koji podnosi zahtjev za osiguranje novčanog potraživanja privremenom mjerom treba učiniti vjerojatnim da okrivljenik kao protivnik osiguranja poduzima ili bi mogao poduzeti neku ugrožavajuću radnju koja ima za posljedicu nemogućnost ili ugrožavanje mogućnosti naplate imovinskopravnog zahtjeva⁷⁷, kao i uzročnu vezu između ugrožavajuće radnje i moguće posljedice⁷⁸. Privremenu mjeru osiguranja moguće je odrediti na imovini treće osobe, uz njezinu suglasnost, ako se radi i o nečemu što je okrivljenik predložio.⁷⁹

Samo kratko bi valjalo spomenuti još dvije odredbe Ovršnog zakona – predlagatelj osiguranja ne mora dokazati vjerojatnost opasnosti, ako učini vjerojatnim

⁷¹ čl. 351. st. 2. OZ

⁷² VSRH rješenje broj broj: I Kž-Us-1/2021-6 od 14. travnja 2021.

⁷³ VSRH, rješenje broj I Kž-Us-53/2020-4 od 6. srpnja 2020.

⁷⁴ Visoki trgovački sud, rješenje broj Pž 3850/2020-2 od 17. rujna 2020.

⁷⁵ VSRH Broj: I Kž-Us 32/13-4 od 8. svibnja 2013.; isto i VSRH rješenje broj: I Kž-Us 26/2021-4 od 10. lipnja 2021.

⁷⁶ Županijski sud u Dubrovniku, rješenje broj Gž Ovr 422/2020-2 od 23. prosinca 2020.; slično, nije učinjena vjerojatnom opasnost Županijski sud u Varaždinu, rješenje broj Gž Ovr 482/2020-2 od 23. prosinca 2020.

⁷⁷ djelo cit. pod 65, str. 30-31, sudska praksa traži činjenje vjerojatnim postojanje opasnosti da bi se bez određivanja određene privremene mjere onemogućilo ili znatno otežalo ostvarenje tražbine oštećenika

⁷⁸ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, rješenje broj Pž 2743/2020-2 od 30. lipnja 2020.

⁷⁹ VSRH rješenje broj: I Kž-Us 26/2021-4 od 10. lipnja 2021.

da bi predloženom mjerom protivnik osiguranja pretrpio samo neznatnu štetu (čl. 344. st. 2. OZ) i odredbu o zakonskoj presumpciji postojanja opasnosti ako se tražbine ima ostvariti u inozemstvu (čl. 344. st. 3. OZ).⁸⁰

Vrste privremenih mjera navedene su u OZ primjerice, moguće je odrediti i druge kojima se ostvaruje svrha osiguranja i da li se istom osigurava novčano potraživanje:

- članak 345. OZ-a

Vrste privremenih mjera radi osiguranja novčane tražbine

Članak 345.

(1) Radi osiguranja novčane tražbine može se odrediti svaka mjera kojom se postiže svrha takva osiguranja, a osobito:

1. zabrana protivniku osiguranja da otuđi ili optereti pokretne, oduzimanje tih stvari i njihovo povjeravanje na čuvanje predlagatelju osiguranja ili trećoj osobi,

2. oduzimanje i polaganje gotovoga novca, vrijednosnih papira i sl. u sud, odnosno kod javnoga bilježnika,

3. zabrana protivniku osiguranja otuđenja ili opterećenja svoje nekretnine ili stvarnih prava koja su na nekretnini uknjižena u njegovu korist, uz zabilježbu te zabrane u zemljišnu knjigu,

4. zabrana dužniku protivnika osiguranja da dobrovoljno ispunji svoju obvezu protivniku osiguranja te zabrana protivniku osiguranja da primi ispunjenje te obveze, odnosno da raspolaže svojim tražbinama,

5. nalog banci da protivniku osiguranja ili trećoj osobi, na temelju naloga protivnika osiguranja, uskrati s dužnikova računa isplatu novčanoga iznosa za koji je određena privremena mjera.⁸¹

Privremene mjere kojima se određuju zabrane smatraju se provedenima dostavom osobi kojoj su izrečene, odnosno zemljišnoknjižnom odjelu suda. Učinak mjere iz toč. 3. čl. 345. st. 1. OZ je u mogućnosti naplate potraživanja iz vrijednosti nekretnine u odnosu na koju je upisana zabrana otuđenja, pod toč. 4. i 5. istog članka i stavka, u mogućnosti traženja naknade štete od osobe koja je postupila protivno zabrani, u parničnom postupku. Oduzimanje gotovog novca, vrijednosnih papira i dr. u ovršnom postupku prema nalogu suda provodi sudski ovršitelj, u kaznenom postupku ovo bi se moglo odnositi na privremeno oduzet novac, vrijednosne papire, odnosno druge predmete koji se lako mogu unovčiti. Na prijedlog oštećenika, sud može u vezi privremene mjere, kao sredstvo kojim se pojačava izrečeni nalog/zabrana, izreći prisilne mjere iz čl. 16. OZ (prijetnja novčanom kaznom, izricanje novčane kazne i zamjena novčane kazne zatvorom ako novčana kazna ne bude plaćena).

Pretpostavke za određivanje privremene mjere osiguranja nenovčane tražbine su prema čl. 346. st. 1. OZ – ako predlagatelj osiguranja učini vjerojatnim postojanje

⁸⁰ zabrana diskriminacije u EU – rad cit. pod 65 str. 32-33

⁸¹ čl. 345. st. 1. OZ

svoje tražbine (isto kao kod novčane tražbine) i ako učini vjerojatnom i opasnost da bi bez takve mjere protivnik osiguranja spriječio ili znatno otežao ostvarenje tražbine, osobito time što bi promijenio postojeće stanje stvari ili ako učini vjerojatnim da je mjera potrebna da bi se spriječilo nasilje ili nastanak nenadoknadive štete koja prijeti. Daje se samo kratak pregled odredbi privremenog osiguranja nenovčane tražbine, koji u pravilu neće biti predmetom odlučivanja u kaznenom postupku.

- članak 347. OZ-a

Vrste privremenih mjera radi osiguranja nenovčanih tražbina

Članak 347.

(1) Radi osiguranja nenovčanih tražbina može se odrediti svaka mjera kojom se postiže svrha takva osiguranja, a osobito:

1. zabrana otuđenja i opterećenja pokretnina na koje je upravljena tražbina, njihovo oduzimanje i povjeravanje na čuvanje predlagatelju osiguranja ili trećoj osobi,

2. zabrana otuđenja i opterećenja dionica, udjela ili poslovnoga udjela na koje je upravljena tražbina, uz zabilježbu zabrane u knjigu dionica, udjela ili poslovnih udjela; a po potrebi i u sudskom upisniku; zabrana korištenja ili raspolaganja pravima po osnovi takvih dionica, udjela ili poslovnih udjela; povjeravanje dionica, udjela ili poslovnih udjela na upravu trećoj osobi; postavljanje privremene uprave društvu,

3. zabrana otuđenja i opterećenja drugih prava na koja je upravljena tražbina, uz povjeravanje uprave tim pravima trećoj osobi,

4. zabrana otuđenja i opterećenja nekretnine na koju je upravljena tražbina ili stvarnih prava upisanih na nekretnini na koja je upravljena tražbina, uz zabilježbu zabrane u zemljišnu knjigu; oduzimanje nekretnine i njezino povjeravanje na čuvanje i upravu predlagatelju osiguranja ili trećoj osobi,

5. zabrana dužniku protivnika osiguranja da protivniku osiguranja preda stvari, prenese koje pravo ili obavi koju drugu nenovčanu činidbu na koju je upravljena tražbina,

6. zabrana protivniku osiguranja da poduzima radnje koje mogu nanijeti štetu predlagatelju osiguranja te zabrana da se provedu promjene na stvarima na koje je upravljena tražbina,

7. nalog protivniku osiguranja da obavi određene radnje potrebne da bi se sačuvale pokretnine ili nekretnina ili da bi se održalo postojeće stanje stvari,

8. ovlaštenje predlagatelju osiguranja da zadrži stvari protivnika osiguranja koje se kod njega nalaze i na koje se tražbina odnosi, sve dok se parnica pravomoćno ne završi,

9. ovlaštenje predlagatelju osiguranja da sam ili preko treće osobe obavi određene radnje ili nabavi određene stvari, osobito radi uspostave prijašnjega stanja,

10. privremeno vraćanje zaposlenika na rad; plaćanje naknade za vrijeme radnoga spora, ako je to nužno za njegovo uzdržavanje i uzdržavanje osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati.

Posljedice privremenih mjera osiguranja nenovčanih tražbina nastaju i privremene mjere imaju učinak isto kao i privremene mjere osiguranja novčanih tražbina.

Postoji mogućnost zamjene privremenih mjera mjerom jamstva, bilo na prijedlog predlagatelja osiguranja, bilo na prijedlog protivnika osiguranja. Isto tako, umjesto dokazivanja opasnosti, predlagatelj osiguranja može ponuditi osiguranje za štetu koja bi protivniku osiguranja mogla nastati određivanjem i provođenjem privremene mjere (čl. 349. st. 1. OZ). Na prijedlog protivnika osiguranja, sud može uvjetovati određivanje privremene mjere i kad su ispunjene pretpostavke, davanjem osiguranja predlagatelja osiguranja (čl. 349. st. 2. OZ).

Iako odredba čl. 160. st. 1. ZKP/08. upućuje na pravila ovršnog prava u vezi određivanja privremenih mjera, pitanje žalbe, rokova za žalbu uređeno je odredbama ZKP/08. – rok za žalbu je 3 dana, ali žalba nema suspenzivan učinak (čl. 352. st. 3. OZ). Ista je situacija s ovlašću na podnošenje žalbe državnog odvjetnika protiv rješenja o privremenoj mjeri osiguranja imovinskopravnog zahtjeva kao i u odnosu na odluku o imovinskopravnom zahtjevu.⁸²

Odredbe čl. 162. ZKP/08. govore o mogućnosti određivanja privremene mjere osiguranja potraživanja prema trećoj osobi⁸³ (kod koje se nalaze predmeti pribavljeni kaznenim djelom ili imovinska korist stečena kaznenim djelom). Ovime se osigurava mogućnost naplate zahtjeva oštećenika od treće osobe, ali ne u kaznenom postupku, već ova privremena mjera traži opravdanje pokretanjem parničnog postupka, koji oštećenik mora pokrenuti u roku koji odredi sud (čl. 162. st. 2. ZKP/08.). Vrijedi sve što je rečeno u vezi privremene mjere osiguranja imovinskopravnog zahtjeva.

Privremene mjere se ukidaju na način da se obustavlja postupak i ukidaju provedene radnje na prijedlog protivnika osiguranja, ako protivnik osiguranja nije u određenom roku podnio tužbu ili pokrenuo drugi postupak radi opravdanja privremene mjere; ako je proteklo vrijeme na koje je određena privremena mjera; ako su se promijenile okolnosti tako da privremena mjera više nije potrebna (čl. 353. OZ).

Relevantna je i odredba o pravu protivnika osiguranja na naknadu štete koja mu je nanijeta privremenom mjerom za koju je utvrđeno da je bila neosnovana ili koju predlagatelj osiguranja nije opravdao. S obzirom na prirodu kaznenog postupka, jedini je logični zaključak da će protivnik osiguranja (okrivljenik/treća osoba) naknadu te štete tražiti u parnici.

⁸² VSRH rješenje I Kž-Us 87/2018-4 od 7. studenog 2018.

⁸³ VSRH rješenje broj I Kž-Us-1/2021-6 od 14. travnja 2021.

II. ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI OSTVARENE KAZNENIM DJELOM

10. UVOD

Kao što je to u početnom dijelu ovog priručnika već navedeno, oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom nije samo izraz moralnog načela da se zločin ne smije isplatiti, nego i sredstvo organiziranog kriminala koje oslabljuje financijsku moć takvih organizacija, a time suzbija i njihovo protupravno djelovanje.

Oduzimanje imovinske koristi dvojaka mjera je *sui generis*, smještena u Glavu šestu KZ/11., koja uz to normira i oduzimanje predmeta i javno objavljivanje presude. Njena funkcija prvenstveno je restorativna, dakle, cilj joj je uspostaviti ono imovnog stanja počinitelja kaznenog djela – ali i drugih osoba – koje je postojalo prije nego što su se one tim djelom okoristile. Ona je prvenstveno usmjerena na predmet („*in rem*“), odnosno pribavljenu korist, a ne *ad personam* jer se primjenjuje samo prema počinitelju kaznenog djela nego i prema drugim osobama. Uz "obično" oduzimanje imovinske koristi, u naš pravni sustav je, po uzoru na neka strana zakonodavstva, a i s obzirom na praksu ESLJP, uvedeno „prošireno“ oduzimanje imovinske koristi koje je primarno bilo usmjereno samo na korist pribavljenu kaznenim djelima iz nadležnosti Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta⁸⁴ (dalje: USKOK), a kasnije je prošireno i na neka druga kaznena djela. Ono, s obzirom na opseg oduzimanja imovine, sadrži i određene punitivne elemente jer predmet oduzimanja može biti cjelokupna imovina počinitelja pa to oduzimanje nalikuje mjeri konfiskacije imovine.

11. ZAKONSKO ODREĐENJE IMOVINSKE KORISTI OSTVARENE KAZNENIM DJELOM I NAČELO NJENOG ODUZIMANJA, ODNOS S IMOVINSKO-PRAVNIM ZAHTJEVOM

Imovina se u teoriji građanskog prava definira kao „skup subjektivnih imovinskih prava predstavljenih jednim nositeljem“, ali bi se toj definiciji moglo zamjeriti da je tautološka, jer koristi izvedeni pojam „imovinskog prava“.

Pojam imovine je raniji Zakon o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem⁸⁵ (dalje: ZPOIK) odredio kao „stvari i prava koju je stekao počinitelj kaznenog djela i prekršaja ili povezana osoba, a koja mogu biti predmetom ovrhe,“ a onda ih i je primjerice nabrajao, vežući ih uz njihovo vlasništvo, posjed ili kontrolu.

⁸⁴ v. Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta („Narodne novine“ broj 76/09., 116/10., 145/10., 57/11., 136/12., 148/13. i 70/17.; dalje: ZUSKOK)

⁸⁵ "Narodne novine" broj 145/10.

KZ/11. je tek novelom iz 2015.⁸⁶ uveo definiciju pojma imovine kao „imovine bilo koje vrste, neovisno o tome je li materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, odnosno pravni dokumenti ili instrumenti kojima se dokazuje pravo na ili interes za takvu imovinu“, a u obrazloženju Prijedloga tog Zakona navedeno je i da je „definiranje imovine potrebno i radi usklađenja s međunarodnim propisima i instrumentima - UN Konvencijom protiv organiziranog kriminaliteta – Palermo konvencija, Direktivom 2014/42/EU Europskog Parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima, te preporukama Odbora stručnjaka Vijeća Europe za procjenu mjera za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma.“

I novija definicija imovinske koristi u KZ/11. (konačno određena Novelom tog Zakona iz 2018.⁸⁷) usklađena je s međunarodnim standardima sadržanima u spomenutoj Palermitanskoj konvenciji te Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv korupcije od iz 2003. Ona je šira i bolja jer ne veže pojam imovine samo uz počinitelja kaznenog djela, kako je to činio ZPOIK, koji je, zapravo, sugerirao njeno ograničavanje na imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom.

Iz stavka 22. članka 87. KZ/11. proizlaze tri kategorije imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom:

- **neposredna** imovinska korist je ona koja je (izravno) ostvarena počinjenjem kaznenog djela,

- s njom je izjednačena i imovina u koju je ta neposredna imovinska korist od kaznenog djela **promijenjena ili pretvorena**,

- **posredna** je svaka druga korist koja je ostvarena od neposredne imovinske koristi od kaznenog djela ili imovine u koju je neposredna imovinska korist promijenjena ili pretvorena.

Pritom nije ni od kakvog značaja nalazi li se ta imovina na području Republike Hrvatske ili izvan njega.

Člankom 5. KZ/11. propisano je načelo da nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu protupravnom radnjom.

Iz tako formuliranog načela proizlazi mogućnost oduzimanja imovinske koristi ne samo od počinitelja koji je proglašen krivim zbog počinjenja kaznenog djela nego i od drugih osoba: i od neubrojivog počinitelja protupravne radnje, i od trajno raspravnog nesposobnog ili nedostupnog počinitelja protupravne radnje (u objektom postupku), i od osobe različite od počinitelja kojoj je radnjom kojom su ostvarena obilježja kaznenog djela pribavljena imovinska korist, kao i od osobe na koju je imovinska korist kasnije prenijeta.

Uvjet oduzimanja imovinske koristi od osobe na koju je ona prenijeta je da je ta osoba nije stekla u dobroj vjeri. Pritom se njena dobra vjera pretpostavlja, a to znači da tužitelj mora dokazati da stjecatelj nije bio u dobroj vjeri (da je tu korist ona stekla bez naknade ili uz naknadu koja očigledno ne odgovara njenoj stvarnoj

⁸⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona – "Narodne novine" broj 101/17.

⁸⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona – "Narodne novine" broj 118/18.

vrijednosti, odnosno da je znala ili mogla i morala znati da je imovina stečena kaznenim djelom). Napominje se i da, osim što se od druge osobe može oduzeti imovinska korist koja joj je prenesena, ona može biti i kazneno odgovorna zbog počinjenja kaznenog djela prikrivanja iz čl. 244. KZ/11., a nekada čak i kao supočinitelj ili pomagač.

Prema članku 77. stavku 1. KZ/11., imovinska korist oduzima se sudskom odlukom kojom je utvrđeno da je ostvarena protupravna radnja. I iz ove odredbe proizlazi da se ne mora nužno raditi samo o osuđujućoj presudi (kojom se imovinska korist oduzima i od počinitelja i od druge osobe koja je takvu korist stekla kaznenim djelom ili je na nju ta korist prenesena), jer ona obuhvaća i utvrđujuću presudu – kako onu u postupku prema neubrojivom optuženiku, tako i u objektnom postupku.

Osim toga, iz te odredbe proizlazi da je oduzimanje imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom obligatorno.

Međutim, stavkom 6. članka 77. KZ/11. propisana je iznimka od ovog pravila: sud može odlučiti da se neće oduzeti imovinska korist ako je neznatna. Ova mogućnost odraz je načela ekonomičnosti. Pritom treba imati na umu da se ovdje ne radi o institutu beznačajnog djela (članak 33. KZ/11.), kao i odredbu stavka 24. članka 87. KZ/11. koja sadrži definiciju pojma mita, određujući da je to svaka nepripadna nagrada, dar ili druga imovinska ili neimovinska korist bez obzira na vrijednost, a to isključuje primjenu odredbe stavka 6. članka 77. KZ/11. kod koruptivnih kaznenih djela.

Oduzeta imovinska korist postaje vlasništvo Republike Hrvatske. Iako bi bilo za očekivati da takva je takva odredba sadržana u KZ/11. (kao što je sadrži članak 79. u stavku 4. KZ/11. koji se odnosi na oduzete predmete i sredstva), to proizlazi samo iz članka 560. stavka 2., odnosno članka 560.d stavka 2. ZKP/08.

Imovinska korist ostvarena kaznenim djelom kao kategorija kaznenog prava ima svoje specifičnosti i treba je razlikovati od imovinske štete kao pojma građanskog prava. ZOO imovinsku štetu definira kao umanjenje nečije imovine (obična šteta) i/ili sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist). Iz toga bi se moglo izvesti i da imovinska korist, kao svojevrsna suprotnost šteti, predstavlja uvećanje nečije imovine i/ili sprječavanje njezina umanjenja.

Iako imovinska korist od kaznenog djela često odgovara imovinskoj šteti koja je počinjenjem tog kaznenog djela nanesena oštećeniku, te dvije kategorije se ne pojavljuju uvijek kao ekvivalenti, jer je moguće da oštećeniku kaznenim djelom bude nanesena imovinska šteta, a da počinitelj ne stekne nikakvu imovinsku korist (primjerice, počinjenjem kaznenog djela oštećenja tuđe stvari), ali i da se počinitelj imovinski okoristi kaznenim djelom, a da istodobno nikakva imovinska šteta ne bude nanesena drugoj osobi (primjerice, počinjenjem kaznenog djela i primanja mita). Osim toga, moguće je i da počinitelj neposrednu imovinsku korist pribavljenu na nečiju štetu "oplodi", odnosno iz nje stekne i posrednu imovinsku korist, u kojem slučaju njegova korist nadmašuje štetu. S druge strane, i u slučaju kada korist izvorno odgovara šteti, naknada štete može uključiti i kamate pa time i nadmašiti korist koju je počinitelj pribavio.

Zbog svega je toga, a imajući na umu da oduzimanje imovinske koristi ima u odnosu na osobu koja se okoristila kaznenim djelom primarno restitutivni karakter, člankom 77. stavkom 2. KZ/11.⁸⁸ propisano da imovinskopravni zahtjev (koji je usmjeren na uspostavljanje stanja kakvo je bilo kod žrtve prije nego što je na njenu štetu počinjeno kazneno djelo) ima prednost pred oduzimanjem imovinske koristi, ali samo ako on po prirodi i sadržaju odgovara pribavljenoj imovinskoj koristi. Tako će, primjerice, dosuda imovinskopravnog zahtjeva isključiti oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom teške krađe ako se taj zahtjev odnosi na naknadu materijalne štete nastale otuđenjem stvari, ali to neće biti slučaj ako se zahtjev odnosi (samo) na naknadu štete nanesene oštećenjem vrata prilikom provaljivanja, ili ako se imovinskopravni zahtjev odnosi na naknadu neimovinske štete (povrede prava osobnosti) nanesene žrtvi prilikom počinjenja kaznenog djela razbojništva, a ne na naknadu štete u vrijednosti otuđene stvari.

Rezimirajući ovo i sve ranije izneseno o odnosu imovinskopravnog zahtjeva i oduzimanja imovinske koristi, njihov odnos može se ukratko prikazati u sljedećoj tabeli:

Imovinskopravni zahtjev	Oduzimanje imovinske koristi
Institut građanskog prava	Institut kaznenog prava
Ovisi o dispoziciji oštećenika	Neovisno o dispoziciji stranaka (načelo legaliteta kaznenog progona, nekad i <i>ex officio</i> ...)
Može se postaviti do završetka dokaznog postupka	Može se predložiti prije i tijekom kaznenog postupka, nekad i izvan njega (objektni postupak)
Postavlja se samo prema okrivljeniku (i samo prema njemu ga je moguće prihvatiti ga osuđujućom presudom)	Moguće je oduzimanje i od drugih osoba kao i prošireno oduzimanje
Više počinitelja može solidarno odgovarati	Nema solidariteta
Sud nije ovlašten odbiti ga	Sud može prihvatiti prijedlog za OIK, a može ga i odbiti
Osiguranje po OZ-u	Osiguranje po ZKP/08.

Zaključno, imovinskopravni zahtjev ima prednost pred oduzimanjem imovinske koristi, pa će do oduzimanja imovinske koristi u pravilu doći u slučajevima kad:

- žrtva/oštećenik nije postavio imovinskopravni zahtjev;
- je žrtva/oštećenik postavio imovinskopravni zahtjev koji ne obuhvaća ili samo djelomično obuhvaća imovinsku korist;
- je žrtva/oštećenik postavio imovinskopravni zahtjev, ali je s njim upućen u parnicu;
- nema žrtve kaznenog djela;
- je žrtva/oštećenik nepoznat.

⁸⁸ Ako je oštećeniku dosuđen imovinskopravni zahtjev koji po prirodi i sadržaju odgovara pribavljenoj imovinskoj koristi, oduzet će se dio imovinske koristi koji prelazi dosuđeni imovinskopravni zahtjev.

Ovdje ipak treba upozoriti na propust zakonske regulative situacije kad je oštećenik s imovinskopravnim zahtjevom bio upućen u parnicu, a od optuženika (ili druge osobe) je oduzeta imovinska korist ostvarena kaznenim djelom.

Naime, u Osnovnom krivičnom zakonu Republike Hrvatske⁸⁹ bilo je stavicima 2. i 3. članka 81. propisano pravo oštećenika koji je u parnici (u koju je bio upućen iz kaznenog postupka) ishodio utvrđenje njegovog zahtjeva zahtijevati namirenje iz oduzete vrijednosti imovinske koristi. I članak 24. stavak 1. ZOPOIK-a propisao je da će Republika Hrvatska namiriti tražbinu oštećenika iz osnove imovinskopravnog zahtjeva samo do visine imovinske koristi oduzete u postupku prema tome Zakonu.

Međutim, u ZKP/08. propušteno je, prilikom izrade teksta njegove Novele iz 2017.⁹⁰ (kad je materija koju je regulirao ZOPOIK, koji je tada stavljen izvan snage, "prenesena" u ZKP/08.) unijeti odgovarajuću odredbu. Nepostojanje zakonske osnove po kojoj bi oštećenik, nakon što je u parničnom postupku u koji je bio upućen kaznenom presudom ishodio presudu kojom bi njegov jednaki zahtjev bio usvojen, namirenje te svoje tražbine (kad ona po prirodi i sadržaju odgovara oduzetoj imovinskoj koristi) ostvario prvenstveno iz imovinske koristi koja je, ne samo kaznenom presudom nego i faktički, bila oduzeta od optuženika, stavlja i osuđenika i oštećenika u nepovoljni položaj: osuđenik bi, formalno gledajući, trebao i drugi put isplatiti suštinski isto dugovanje, a oštećenik bi bio stavljen u položaj neizvjesnosti ovrhe prema često platežno nesposobnom osuđeniku. S druge strane, državni proračun zadržao bi korist koju je počinitelj stekao kaznenim djelom usprkos proklamiranom prioritetu koji imovinskopravni zahtjev ima pred oduzimanjem imovinske koristi u kaznenom postupku. Ovaj propust zakonodavca nedvojbeno treba biti ispravljen u predstojećim izmjenama ZKP/08.

12. BRUTO NAČELO, UTVRĐIVANJE VISINE IMOVINSKE KORISTI I OPSEG ODUZIMANJA

Pitanje opsega oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom vezano uz postojanje troškova koje je počinitelj snosio prilikom počinjenja kaznenog djela moguće je riješiti jednom od dvije teorije: onom neto načela i teorijom bruto načela.

Prema teoriji neto načela (teorija salda), ti troškovi, kad su oni stvarno učinjeni i "opravdani", odbijaju se od pribavljenog imovinskog prihoda pa se od počinitelja oduzima samo njegova "čista" dobit, čime se otklanja punitivni karakter ove mjere.

Ranije kazneno zakonodavstvo nije izričito riješilo ovo pitanje, a starija sudska praksa je prihvatila teoriju salda, ali se već i prije donošenja KZ/11. počelo primjenjivati bruto načelo.

KZ/11. je u stavku 5. članka 77. izrijekom propisao da se oduzeta imovinska korist neće umanjiti za iznos sredstava uložениh u kriminalnu djelatnost. Bruto načelo, osim što je lakše u primjeni jer oslobađa sud obveze utvrđivanja stvarnih troškova

⁸⁹ "Narodne novine", broj 31/93., 39/93., 108/95., 16/96. i 28/96.

⁹⁰ "Narodne novine" broj 70/17.

počinitelja i ponekad složenih matematičkih operacija, ima svoje moralno i kriminalnopolitičko opravdanje ("Uračunavanje optuženikovih troškova koje predlaže žalba, rušilo bi vjerodostojnost i dosljednost kaznenopravnog sustava koji ne smije odobravati ulaganje sredstava u kriminalne djelatnosti ..."⁹¹), a prihvaćeno je i u većini država (s iznimkom Njemačke i Švedske).

Imovinska korist predstavlja odlučnu činjenicu koja je predmet utvrđivanja u kaznenom postupku, i za nju vrijedi istražna maksima: prema odredbi članka 557. stavka 3. ZKP/08. sud i drugo tijelo pred kojima se vodi postupak dužni su prikupljati dokaze i istraživati okolnosti koje su važne za utvrđivanje imovinske koristi.

Visina imovinske koristi u pravilu je određena u činjeničnom opisu radnje kaznenog djela koje je predmet optužbe i presude, posebno kad se radi o neposrednoj imovinskoj koristi. Nasuprot tome, imovinu u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna korist, posrednu imovinska korist, činjenicu prenošenja imovinske koristi na drugu osobu, kao i naznaku imovine koja podliježe proširenom oduzimanju nije potrebno navoditi u činjeničnom opisu kaznenog djela u izreci presude, jer se ne radi o okolnostima iz članka 455. stavka 2. točke 1. ZKP/08.

Prema odredbi članka 559. ZKP/08., sud će visinu iznosa imovinske koristi odmjeriti po slobodnoj ocjeni ako bi njezino utvrđivanje bilo skopčano s nerazmjernim teškoćama ili sa znatnim odugovlačenjem postupka. Takav način odmjeravanja visine imovinske koristi ne odnosi se samo na odluku o njenom oduzimanju, već i njenu naznaku u činjeničnom opisu radnje kaznenog djela u izreci presude. Naime, ako bi se ta dva iznosa (onaj u činjeničnom opisu djela i onaj u odluci o oduzimanju imovinske koristi) razlikovali, postojalo bi proturječje izreke (bitna povreda odredaba kaznenog postupka iz članka 468. stavka 1. točke 11. ZKP/08.).

Ipak, mogućnost odmjeravanja visine imovinske koristi po slobodnoj ocjeni treba restriktivno primjenjivati. Ono dolazi u obzir, primjerice, prilikom utvrđivanja omjera pribavljanja imovinske koristi od strane više osoba (pa se po slobodnoj ocjeni može odmjeriti koji dio od ukupne imovinske koristi je svaka od tih osoba pribavila, jer kod oduzimanja imovinske koristi nema solidarne odgovornosti) kao i kada je ta korist prenesena na treću osobu.

Međutim, treba imati na umu da ovakva slobodna ocjena ne smije prijeći u arbitrnost: i okolnosti na kojima se temelji takva odluka moraju biti obrazložene.

13. PREDMET I NAČIN ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI

Iz načela oduzimanja imovinske koristi propisanog člankom 5. KZ/11. kao i same definicije te imovinske koristi (stavak 22. članka 87. KZ/11.) proizlazi pravilo da se oduzima ona stvar ili pravo koji predstavljaju tu imovinsku korist (neovisno o tome je li riječ o neposrednoj ili posrednoj imovinskoj koristi). To proizlazi i iz odredbe stavka 1. članka 77. KZ/11. koju treba primijeniti uvijek kada je moguće oduzimanje

⁹¹ VSRH, I KŽ-321/2014-6 od 16.10.2018.:

individualno određenih stvari ili prava koji predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom. To će, u pravilu, biti slučaj kad se kod počinitelja nađu i već u prethodnom postupku od njega privremeno oduzmu stvari pribavljene kaznenim djelom, odnosno predmeti koji predstavljaju neposrednu imovinsku korist, na primjer kad je od počinitelja kaznenog djela proizvodnje i prometa drogama iz članka 190. stavka 2. KZ/11 prilikom pretrage njegovog stana bio pronađen i privremeno oduzet novac za koji se i dokaže da ga dobio prodajom droge.

Iznimka pripisana odredbom članka 77. stavka 4. KZ/11. rješava situaciju kad oduzimanje upravo te stvari ili prava nije moguće u cijelosti (primjerice, kad je počinitelj kaznenog djela iz članka 190. stavka 2. KZ/11. novac dobiven prodajom droge potrošio, kad je stvar pribavljena kaznenim djelom propala, kad je njena vrijednost koju je imala u vrijeme stjecanja znatnije umanjena u trenutku donošenja odluke o oduzimanju imovinske koristi ili kada je počinitelj prenio tu stvar na drugu osobu koja je bila u dobroj vjeri) ili djelomično (primjerice, kad je vrijednost koju je stvar imala u vrijeme stjecanja znatnije umanjena u trenutku donošenja odluke o oduzimanju imovinske koristi). U tim će slučajevima sud naložiti isplatu odgovarajuće protuvrijednosti stvari ili prava u novčanom iznosu.

Moguće je i nalaganje obročnog plaćanja iznosa koji predstavlja novčanu protuvrijednost imovinske koristi.

Navedenu odredbu treba povezati i s člankom 560. stavkom 2. ZKP/08. kojim je propisano da će sud u osuđujućoj presudi navesti koje stvari ili prava predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom odnosno protupravnom radnjom te, ovisno o okolnostima, naznačiti njihovu novčanu protuvrijednost, utvrditi da su te stvari ili prava postale vlasništvo, odnosno imovina Republike Hrvatske, naložiti okrivljeniku i drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena da Republici Hrvatskoj preda određene stvari odnosno na nju prenese određena prava, ako ona već nisu prešla na Republiku Hrvatsku, ili da isplati njihovu novčanu protuvrijednost.

Dakle, određenje novčane protuvrijednosti nije obvezni sadržaj svake presude kojom se oduzima imovinska korist, već ono ovisi o okolnostima svakog konkretnog slučaja, odnosno o odgovoru na pitanje je li oduzimanje same stvari ili upravo onog prava koji predstavljaju imovinsku korist (u cijelosti ili djelomično) moguće. Tek ako to nije moguće, potrebno je odrediti tu novčanu protuvrijednost i tada naložiti njenu isplatu osobi od koje se imovinska korist oduzima.

Tako bi, u slučaju da se u gore opisanom primjeru utvrdi da je počinitelj kaznenog djela iz članka 190. stavka 2. KZ/11. drogu prodao za 2.000,00 USD, a da je 2.000,00 EUR-a koji su bili pronađeni i od njega privremeno oduzeti plaća koju je primio, presudom trebalo utvrditi da 2.000,00 USD predstavlja imovinska korist koju je on ostvario kaznenim djelom zbog čijeg počinjenja je proglašen krivim, da novčana protuvrijednost iznosi odgovarajući iznos HRK (do 31.12.2022.) odnosno EUR-a (nakon 1.1.2023.), i naložiti mu isplatu tog iznosa. Novčani iznos od 2.000,00 USD koji je od njega bio privremeno oduzet može tada biti predmetom naplate te imovinske koristi u smislu članka 181. stavka 6. ZKP/08.⁹²

⁹² Članak 181. ZKP/08.:

U praksi se, kad postavilo pitanje određuje li se novčana protuvrijednost stvari ili prava koje predstavljaju imovinsku korist prema njihovim cijenama u vrijeme počinjenja djela ili u vrijeme donošenja odluke o oduzimanju te koristi.

Prihvaćeni načelni stav glasi: "Ako je počinitelj predmet od vrijednosti koje je ostvario kaznenim djelom uz naknadu ili bez naknade prenio na drugu osobu ili je taj predmet kasnije uništen, izgubljen i sl. tako da njegovo oduzimanje od počinitelja kaznenog djela više nije moguće, počinitelj će se obvezati na plaćanje novčanog iznosa koji odgovara tržišnoj vrijednosti koju predmet ima kad je počinjenjem kaznenog djela pribavljen."

U praksi se ipak događa da je počinitelj, naknadno disponirajući pribavljenim predmetom, ostvario veću korist od vrijednosti koju je isti predmet imao u vrijeme kad je pribavljen počinjenjem kaznenog djela. U tom slučaju se prema važećoj sudskoj praksi on treba obvezati na plaćanje novčanog iznosa koji odgovara tako ostvarenoj imovinskoj koristi, tj. većeg iznosa. Time je korigiran gore izneseni stav koji je kao jedino relevantno vrijeme za utvrđivanje novčane protuvrijednosti otuđenog predmeta određivao vrijeme počinjenja djela. To je i logično, jer bi beziznimnim pridržavanjem takvog stava došlo do ozakonjenja situacije u kojoj bi počinitelj ipak profitirao kroz razliku koju je ostvario kasnijom prodajom ili zamjenom predmeta pribavljenog kaznenim djelom. Samo se takvim pristupom doista uspostavlja prijašnje stanje (tj. ispunjava restorativna svrha ove mjere) i provodi načelo pravednosti.

Drugim riječima, moguće je izvesti kratko pravilo po kojem imovinsku korist čini prometna (tržišna) vrijednost prisvojenog predmeta u vrijeme prisvajanja, no ako je okrivljenik daljnjim raspolaganjem stekao korist veću od one koja je postojala u trenutku prisvajanja, oduzet će mu se taj iznos. Dokazi kojima će sud utvrditi tržišnu vrijednost predmeta u konkretnom slučaju razlikuju se ovisno o vrsti predmeta i drugim okolnostima (to može biti traženje takve obavijesti od ovlaštenog prodavatelja, prihvaćanje sadržaja isprave - računa za kupljenu robu, odgovarajuće vještačenje i slično).

Imovinska korist – i to ona neposredna – mora biti jasno određena u činjeničnom opisu radnje kaznenog djela zbog čijeg počinjenja se optuženik presudom proglašava krivim i ona mora proizlaziti upravo iz te radnje. Pogrešno je od optuženika koji je proglašen krivim zbog posjedovanja droge namijenjene neovlaštenoj prodaji (dakle, ne i zbog njene prodaje) oduzeti kao imovinsku korist novac koji je kod njega također pronađen, čak i ako je u činjeničnom opisu djela navedeno da je to novac koji potječe od prodaje droge (bez naznake kome je i u kojem razdoblju prodavao koju drogu).

(1) Osobu kojoj je presudom naloženo plaćanje troškova kaznenog postupka ili od koje je oduzeta imovinska korist, sud koji je izrekao prvostupanjsku presudu će nakon ovršnosti presude pozvati da dostavi dokaz o ispunjenju obveze u roku određenom presudom. (...)

(6) Ako su od osobe iz stavka 1. ovog članka, bili privremeno oduzeti novac ili druge vrijednosti koje se nalaze kod suda, sud će naložiti naplatu dužnog iznosa iz tog novca ili drugih vrijednosti prema odredbama koje vrijede za ovršni postupak. Iz tog iznosa prvo se naplaćuje imovinskopравни zahtjev zatim oduzeta imovinska korist, te troškovi postupka. (...)

14. PROŠIRENO ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI

Institut proširenog oduzimanja imovinske koristi primarno je bio vezan uz kaznena djela iz nadležnosti USKOK-a – koruptivna kaznena djela i kaznena djela organiziranog kriminala čija pogibeljnost se ogleda u ugrožavanju temelja pravne države i gospodarskih tokova. U kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske on je uveden Novelom KZ/97. iz 2006.⁹³ tada novim stavkom 2. članka 82.⁹⁴

Takva odredba je u to vrijeme bila u skladu sa čl. 12. Konvencije UN-a protiv transnacionalnog kriminaliteta, koja je u svojoj točki 7. propisivala da „države stranke mogu razmotriti mogućnost zahtijevanja da počinitelj dokaže podrijetlo koristi koja je rezultat kaznenog djela ili druge imovine koja podliježe oduzimanju, a pod uvjetom da je takav zahtjev u skladu s načelima njihovog domaćeg prava i drugih postupaka.“

Prošireno oduzimanje imovinske koristi bilo je detaljnije razrađeno u izvornom tekstu KZ/11., ali su, s obzirom na normativne promjene na međunarodnoj razini – među kojima se ističe Direktiva 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji iz 2014. – u katalog kaznenih djela za koje se može primijeniti ta mjera Novelom KZ/11. iz 2015.⁹⁵ dodana i kaznena djela iz Glave XVII. (Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta) i Glave XXV. (Kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka).

Naime, navedena Direktiva u određenim slučajevima omogućuje ne samo oduzimanje imovine povezane s konkretnim kaznenim djelom, već i one koja je stečena drugim kažnjivim radnjama okrivljenika. Prošireno oduzimanje može se primijeniti u slučajevima kada se sud uvjeri da je imovina neke osobe stečena kažnjivim radnjama, a zakonodavstva pojedinih država članica mogu propisati i nižu razinu „uvjerenosti“ u kriminalno podrijetlo imovine (npr., na razini vjerojatnosti ili zakonske pretpostavke). Jedna od okolnosti, kako se navodi u članku 5. Direktive, koja bi sudu mogla pružiti temelj za uvjerenje da se radi o nezakonito stečenoj imovini, jest i očiti nerazmjer između imovine u vlasništvu okrivljenika i njegovih zakonitih prihoda.

KZ/11. je, u skladu s ovim preporukama, u stavku 2. članka 78. propisao oborivu presumpciju da je sva imovina koju ima ili je imao okrivljenik kome se stavlja na teret počinjenje nekog od kaznenih djela iz kataloga iz stavka 1. stečena kaznenim djelima, i to ne kaznenim djelom za koje mu se aktualno sudi, nego nekim drugim kaznenim djelima koja mu nisu optužnicom niti stavljena na teret niti su na bilo koji način (osim razdobljem stjecanja imovine nerazmjerne приходima) određena niti je potrebno dokazivati da ih je okrivljenik počinio.

⁹³ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona – "Narodne novine" broj 152/08.

⁹⁴ Ta odredba je glasila: "Ako je počinjeno kazneno djelo za koje je nadležan Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta pretpostavlja se da je ukupna imovina počinitelja stečena kao imovinska korist od kaznenog djela osim ako počinitelj ne učini vjerojatnim da je njezino podrijetlo zakonito."

⁹⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona – "Narodne novine" broj 56/15. – dalje: Novela KZ/11. iz 2015.

Za "aktiviranje" navedene pretpostavke KZ/11. postavlja dva uvjeta: (1) da je kaznenim djelom za koje se počinitelju sudi ostvarena imovinska korist te (2) da počinitelj ima ili je imao imovinu koja je nerazmjerna njegovim zakonitim приходima.

Prvi uvjet nije bio propisan do Novele KZ/11. iz 2015. Iako bi se moglo tvrditi da se taj uvjet, s obzirom na to da je u KZ/11. unesen prilikom proširivanja kataloga djela i na ona iz Glava XVII. i XXV., odnosi samo na ta djela kojima je katalog dopunjen, a ne i na kaznena djela iz članka 21. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta⁹⁶ za koja i ranije bilo moguća primjena proširenog oduzimanja bez takvog ograničenja, ipak treba zaključiti da je taj uvjet opća pretpostavka proširenog oduzimanja, dakle, da on mora biti ostvaren i kada se okrivljeniku sudi za kaznena djela iz nadležnosti USKOK-a. Naime, uistinu bi bilo nelogično počinitelju kaznenog djela davanja mita (članak 294. KZ/11.) koji tim djelom nije ostvario nikakvu imovinsku korist, čak i kad postoji nerazmjer njegove imovine i zakonitih prihoda, oduzeti tu imovinu.

Drugi uvjet je nerazmjer između zakonitih prihoda počinitelja i njegove imovine. Taj nerazmjer, da bi se pretpostavilo da je cjelokupna imovina počinitelja stečena kaznenim djelima, mora dokazati državni odvjetnik, dakle, teret dokaza ove premise je na tužitelju.

Iz drugog dijela odredbe članka 78. stavka 2. KZ/11. ("...osim ako počinitelj učini vjerojatnim da je njezino podrijetlo zakonito.") proizlazi da je pretpostavka da je sva imovina počinitelja stečena kaznenim djelima oboriva, pri čemu utvrđenje nerazmjera imovine i prihoda počinitelja dovodi do prebacivanja tereta dokazivanja na okrivljenika. Međutim, za takvo njegovo dokazivanje propisan je niži dokazni standard ("... ako počinitelj učini vjerojatnim ..."), jer on zakonitost podrijetla imovine ne mora dokazati do stupnja izvjesnosti (kao što to mora učiniti državni odvjetnik u odnosu na nerazmjer njegove imovine i prihoda), već samo do stupnja vjerojatnosti (dakle, tu zakonitost mora učiniti realno mogućom).

Za prošireno oduzimanje od druge osobe vrijede pravila različita od onih koja se odnose na "obično" oduzimanje imovinske koristi.

Naime, kad se radi o proširenom oduzimanju od člana obitelji počinitelja nekog od kaznenih djela za koje je takvo oduzimanje moguće, a utvrdi se, osim nerazmjera počiniteljeve imovine i prihoda, da je on imovinu ili njen dio prenio na člana obitelji, ta imovina oduzet će se od člana obitelji bez obzira po kojem pravnom temelju se kod njega nalazi i neovisno o tome živi li u zajedničkom kućanstvu s počiniteljem (članak 78. stavak 4. KZ/11.).

Članovi obitelji su bračni ili izvanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner, njihova zajednička djeca te djeca svakog od njih, srodnik po krvi u ravnoj lozi, srodnik u pobočnoj lozi zaključno do trećeg stupnja, srodnici po tzbini do zaključno drugog stupnja, posvojitelj i posvojenik (članak 87. stavak 8. KZ/11.).

⁹⁶ "Narodne novine" broj 76/09., 116/10., 145/10., 57/11., 136/12., 148/13. i 70/17.; dalje: ZUSKOK

Dakle, razvidno je da se nesavjesnost (*mala fides*) člana obitelji pretpostavlja, pri čemu je ovdje riječ o neoborivoj presumpciji jer on ne može dokazivati da je imovinu od počinitelja stekao u dobroj vjeri.

Kad je imovina počinitelja za koju se, pod uvjetima iz stavaka 1. i 2. članka 78. KZ/11., pretpostavlja da je stečena kaznenim djelom prenesena na neku drugu osobu (koja nije član počiniteljeve obitelji), ona (imovina) također podliježe oduzimanju od te druge osobe, i to neovisno o pravnom temelju prijenosa. Nesavjesnost te druge osobe pretpostavlja se, ali tu je riječ o oborivoj presumpciji. Pritom je i za drugu osobu također snižen dokazni standard jer i ona mora samo "učiniti vjerojatnim da je korist stekla u dobroj vjeri i po razumnoj cijeni". Međutim, iz ovakvog izričaja može se zaključiti da druga osoba dobru vjeru ne može dokazivati kad je korist na nju bila prenesena besplatnim pravnim poslom.

Ovakva regulativa oduzimanja imovinske koristi od druge osobe u skladu je Direktivom koja člankom 6. stavkom 1. omogućuje oduzimanje i od drugih osoba pod uvjetom da su znale ili morale znati kako je namjera prijenosa bila izbjegavanje oduzimanja, pri čemu sud posebno treba paziti na okolnost da su stjecanje ili prijenos obavljani besplatno ili po cijeni znatno nižoj od tržišne. Istovremeno Direktiva u članku 9. propisuje i minimum postupovnih zaštitnih mehanizama koji drugim osobama trebaju biti zajamčeni kad im prijete ovakvo oduzimanje (a to je razrađeno u sljedećem dijelu).

KZ/11. regulira i slučaj sjedinjenja zakonite i nezakonito stečene imovine te propisuje razmjerno oduzimanje imovinske koristi, kako neposredne tako i posredne (članak 78. stavak 3.).

Stavkom 6. članka 78. KZ/11. propisana je mogućnost oduzimanja imovinske koristi od nasljednika osobe protiv koje je bio pokrenut kazneni postupak tijekom kojega je ona umrla. Ovdje je riječ, zapravo, o propisivanju materijalnopravne osnove za objektni postupak (postupak *in rem*), ali ta odredba je nepotpuna jer se odnosi samo na prošireno oduzimanje imovinske koristi (inače bi bila smještena u članak 77.), a ne obuhvaća i druge slučajeve takvog postupka propisane odredbama ZKP/08. (slučajeve trajne raspravnu nesposobnosti te nedostupnosti počinitelja protupravne radnje).

15. POSTUPAK ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI

Do 7. novele ZKP/08.⁹⁷ ovaj postupak bio je reguliran Zakonom o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem koji je prestao važiti stupanjem na snagu navedene 7. novele. Veći dio odredaba ZPOIK-a unesen je tada u ZKP/08., i to u Glavu XXVIII. (koja, uz postupak oduzimanja imovinske koristi sadrži i neke odredbe o oduzimanju predmeta), a pri tome su izvršene i određene izmjene kojima su otklonjene neke praznine i proturječnosti dotadašnje regulative.

⁹⁷ "Narodne novine" broj 70/17.

Za postupak oduzimanja imovinske koristi vrijedi načelo akuzatornosti (članak 557. stavak 1. ZKP/08.) jer je propisano da se postupak prema navedenoj Glavi ZKP/08. provodi na prijedlog ovlaštenog tužitelja.

Međutim, propisane su i dvije iznimke od ovog načela.

Prva je ona bez koje bi propust državnog odvjetnika da predloži oduzimanje imovinske koristi rezultirao kršenjem načelo oduzimanja imovinske koristi propisanog člankom 5. KZ/11. Naime, stavkom 2. članka 557. ZKP/08. propisano je da će sud i bez prijedloga ovlaštenog tužitelja od optuženika oduzeti onu imovinsku korist ostvarenu protupravnom radnjom koja je sadržana u opisu kaznenog djela iz optužbe.

Iako iz citirane odredbe nije jasno odnosi li se ona na imovinsku korist koja je sadržana u činjeničnom opisu kaznenog djela koje je predmet optužbe (i presude), ili je potrebno da stjecanje imovinske koristi bude sadržano (i) u zakonskom opisu kaznenog djela (odnosno da pribavljanje takve koristi predstavlja obilježje tog djela), trebalo bi zaključiti da je ta odredba primjenjiva samo kad je riječ o kaznenim djelima koja u svom zakonskom biću sadrže stjecanje imovinske koristi.

Osim toga, navedeno se odnosi samo na oduzimanje imovinske koristi od optuženika, dakle, ne i od druge osobe.

Zbog toga će prijedlog državnog odvjetnika za oduzimanje imovinske koristi uvijek biti potreban uvijek kad dolazi u obzir:

- oduzimanje imovine u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist
- oduzimanje posredne imovinske koristi
- oduzimanje imovinske koristi od druge osobe
- prošireno oduzimanje imovinske koristi.

Druga iznimka je istražna maksima koja se odnosi na obvezu prikupljanja dokaza i utvrđivanja okolnosti koje su važne za utvrđivanje imovinske koristi, koja je u stavku 3. članka 557. ZKP/08. propisana kao obveza suda i drugih tijela pred kojima se vodi postupak.

Kad je predloženo oduzimanje imovinske koristi od druge osobe (različite od optuženika), a u pravilu će se raditi o osobi kojoj je počinjenjem kaznenog djela izravno pribavljena imovinska korist ili o osobi na koju je počinitelj kaznenog djela prenio imovinsku korist, a dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi od te osobe (ovisno o vrsti oduzimanja, utvrđenju ili pretpostavci njene nesavjesnosti), propisani su različiti oblici njenog sudjelovanja u kaznenom postupku kao i određena prava koja ta osoba, s obzirom na mjeru koja joj prijete, treba moći ostvarivati u postupku (članak 558. ZKP/08.).

Tako je propisano da se ta osoba poziva:

- u prethodnom postupku radi ispitivanja (pri čemu treba imati na umu odredbu članka 285. stavka 1. točke 7. ZKP/08. prema kojoj je ta osoba oslobođena obveze svjedočenja o načinu stjecanja te koristi)

- na sjednicu optužnog vijeća
- na pripremno ročište
- na raspravu.

Nedolazak uredno pozvane druge osobe ne sprječava održavanje sjednice, ročišta odnosno rasprave.

I prilikom ispitivanja te osobe na raspravi, kad se ona ispituje u svojstvu svjedoka, treba primijeniti odredbu članka 285. stavka 1. točke 7. ZKP/08. Ta osoba se u dokaznom postupku ispituje odmah nakon optuženika koji se očitovao da se smatra krivim ili na početku dokaznog postupka.

Ta osoba ima pravo na opunomoćenika, na predlaganje dokaza, na postavljanje pitanja okrivljeniku, svjedoku, vještaku.

Ista prava ima i treća osoba koja tvrdi da glede imovinske koristi ima pravo koje sprječava primjenu odredaba o oduzimanju imovinske koristi, a o svim tim pravima poučit će ih državni odvjetnik i sud.

Osim toga, a prema članku 458. stavku 5. te članku 560. stavku 4. ZKP/08. toj osobi dostavit će se pisana presuda, a ona, prema članku 464. stavku 5. ZKP/08., ima pravo podnijeti i žalbu protiv presude.

ZKP/08. ne propisuje sadržaj prijedloga državnog odvjetnika za oduzimanje imovinske koristi, ali propisuje sadržaj presude kojom se takva korist oduzima. Zbog toga, s obzirom i na odredbu članka 557. stavak 1. ZKP/08., treba zaključiti da i prijedlog državnog odvjetnika mora imati odgovarajući sadržaj.

Osuđujuća presuda (jednako kao i one „utvrđujuće” – prema neubrojivom ili u objektivnom postupku) treba sadržavati određenje koje stvari ili prava predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom (odnosno protupravnom radnjom).

To određenje obvezni je dio izreke svake presude kojom se oduzima imovinska korist i ono, u pravilu, mora odgovarati vrsti i visini imovinske koristi kako su one navedene u činjeničnom opisu radnje kaznenog djela. Međutim određenje tih stvari ili prava odnosno novčane vrijednosti u odluci o oduzimanju imovinske koristi može biti i veće odnosno šire od onog iz činjeničnog opisa, jer može obuhvaćati i neizravnu korist (koja ne treba biti navedena u činjeničnom opisu kaznenog djela), a može se odnositi na prošireno oduzimanje (tada taj dio nije vezan uz činjenični opis djela) ili oduzimanje od druge osobe.

Preostali dijelovi odluke o oduzimanju imovinske koristi ovise o konkretnim okolnostima svakog pojedinog slučaja. To jasno proizlazi iz dijela odredbe članka prema kojem će sud, nakon (a) navođenja koje stvari ili prava predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom odnosno protupravnom radnjom, **ovisno o okolnostima:**

- (b) naznačiti njihovu novčanu protuvrijednost
- (c) utvrditi da su te stvari ili prava postale vlasništvo, odnosno imovina Republike Hrvatske
- (d) naložiti okrivljeniku i drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena

(d.1.) da Republici Hrvatskoj preda određene stvari odnosno na nju prenese određena prava, ako ona već nisu prešla na Republiku Hrvatsku, ili

(d.2.) da isplati njihovu novčanu protuvrijednost u roku od 15 dana od dana pravomoćnosti presude, i

(e) odrediti da se u javnim upisnicima koje vode sudovi i druga tijela izvrši upis prava u korist Republike Hrvatske.

Naznaka novčane protuvrijednosti stvari ili prava predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom (točka b) potrebna je samo kad se optuženiku nalaže isplatiti tu protuvrijednost (točka d.2.).⁹⁸ U sudskim odlukama se često viđa takva naznaka novčane protuvrijednosti i kad se utvrđuje da su neka stvar ili pravo postali vlasništvo odnosno imovina Republike Hrvatske (točka c) ili kad se okrivljeniku nalaže predaja te stvari odnosno prijenos prava na Republiku Hrvatsku (točka d.1.). To je pogrešno, jer naznaka novčane protuvrijednosti tada nema nikakav učinak.⁹⁹ Naravno, takva naznaka je suvišna kad imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom predstavlja upravo neki novčani iznos (tada je on naveden pod točkom a).

Utvrđenje da su stvari ili prava koja predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom postale vlasništvo, odnosno imovina Republike Hrvatske (točka c) smisleno je samo imovinsku korist predstavlja individualno određena stvar ili pravo. To može biti slučaj ako je stvar koja predstavlja tu imovinsku korist bila privremeno oduzeta tijekom postupka - na primjer, kad je od počinitelja kaznenog djela razbojništva (članak 230. stavak 1. KZ/11.) bio privremeno oduzet predmet za koji je tijekom postupka da se radi upravo o onome predmetu kojega je on pribavio razbojništvom, a oštećenik nije zatražio povrat tog predmeta.

Takvo utvrđenje (točka c) nema smisla ako je stvar pribavljena kaznenim djelom propala, ako je potrošena, ako je prenesena na drugu osobu koja je *bona fide* (pa se od nje ta stvar ne može oduzeti).

Nalaganje okrivljeniku predaje Republici Hrvatskoj stvari odnosno prenošenja na Republiku Hrvatsku prava koja predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom (točka d.1.) dolazi u obzir kad se ta stvar još uvijek nalazi u posjedu okrivljenika odnosno kad je on još uvijek nositelj tog prava. To će biti slučaj kad od okrivljenika ta stvar nije bila privremeno oduzeta tijekom postupka, npr. kad je on novcem pribavljenim kaznenim djelom kupio brod koji, dakle, predstavlja imovinu u koju je promijenjena neposredna imovinska korist; ako je taj brod od njega bio privremeno oduzet i zato više nije u njegovom posjedu, ne bi bilo mjesta nalaganju okrivljeniku predati Republici Hrvatskoj taj brod. Međutim, i u jednom i u drugom slučaju (i kad je okrivljenik u posjedu broda kad mu je on bio privremeno oduzet) trebalo je utvrditi da je taj brod postao vlasništvo imovina Republike Hrvatske (točka c).

Isplatu novčane protuvrijednosti (točka d.2.) treba naložiti okrivljeniku samo kad oduzimanje upravo onih stvari ili prava koje predstavljaju imovinsku korist nije

⁹⁸ O tome je bilo riječi i ranije, u dijelu koji se odnosi na predmet i način oduzimanja imovinske koristi

⁹⁹ Upravo suprotno – to utvrđenje, koje u suštini ne bi trebalo biti važno za opstojnost presude, unošenjem u izreku postaje odlučna činjenica čiju pravilnost je moguće osporavati u žalbenom postupku pa to može rezultirati i ukidanjem cijele presude.

moguće (v. članak 77. stavak 4. KZ/11.). Ako već u samom navođenju imovinske koristi (pod a) nije naznačeno da se radi o nekom novčanom iznosu već su navedene stvari ili prava koje predstavljaju imovinsku korist (a njihovo oduzimanje više nije moguće), nalaganju isplate novčane protuvrijednosti mora prethoditi njena naznaka (točka b).

Pogrešna je česta praksa sudova da u odluci o oduzimanju imovinske koristi, uz utvrđenje što predstavlja imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom (točka a), eventualno i naznaku novčane protuvrijednosti, ako novčani iznos nije već naveden pod točkom a) (točka b), utvrđuju da je taj novčani iznos postao vlasništvo Republike Hrvatske (točka c) i nakon toga nalažu okrivljeniku isplatu tog iznosa (točka d.2). Naime, već je rečeno da utvrđenje iz točke c) ima opravdanje samo ako je stvar ili pravo koji predstavljaju imovinsku korist individualno određeno. Kad je od optuženik bio privremeno oduzet upravo onaj novac za koji je utvrđeno da predstavlja imovinsku korist (npr. novac kojega on otuđio razbojništvom) i koji se čuva kod tijela koje vodi postupak (ako ga je bilo potrebno razgledati u dokaznom postupku) ili je položen na račun suda, dostatno je, (uz utvrđenje iz točke a) utvrđenje da je taj novac postao vlasništvo Republike Hrvatske (točka c). Ako od okrivljenika nije bio privremeno oduzet novac kojega je pribavio razbojništvom, treba utvrditi da taj novac (novčani iznos) predstavlja imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom (točka a) i, bez utvrđenja iz točaka b) i c), naložiti okrivljeniku isplatu tog iznosa (točka d.2.).

Određenje da se u javnim upisnicima koje vode sudovi i druga tijela izvrši upis prava u korist Republike Hrvatske (točka e) bit će dio odluke o oduzimanju imovinske koristi kad je predmet tog oduzimanja stvar o čijem vlasništvu se vode upisnici (vozilo, brod, dionice i drugo). Ovoj točki uvijek će prethoditi i utvrđenje da je ta stvar postala vlasništvo Republike Hrvatske (točka c).

Sud će, naravno, odbiti prijedlog za oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom kad optuženika oslobodi optužbe ili odbije optužbu.

Međutim, moguće je odbijanje tog prijedloga i u osuđujućoj presudi: kad imovinska korist potpuno obuhvaćena imovinskopravnim zahtjevom (jer imovinskopravni zahtjev, kako je ranije izloženo, ima prednost pred oduzimanjem imovinske koristi), ili kad nema zakonskih uvjeta za njezino oduzimanje (na primjer, kad je okrivljenik oštećeniku u cijelosti podmirio štetu, a ta naknada štete odgovara po prirodi i sadržaju odgovara pribavljenoj imovinskoj koristi).

16. OBJEKTNI ("IN REM") POSTUPAK ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI

Ranije spomenutom Direktivom je u članku 6. propisano da bi, "[a]ko oduzimanje na temelju pravomoćne presude nije moguće, u određenim [...] okolnostima ipak trebalo biti moguće oduzeti predmete i imovinsku korist, barem u slučajevima bolesti ili bijega osumnjičenika ili optuženika".

Ova odredba, kao i ona iz ranije citiranog stavka 6. članka 78. KZ/11., otvorile su mogućnost zakonskog reguliranja objektnog postupka (neki ga nazivaju "objektivnim" postupkom) oduzimanja imovinske koristi kad postoje neke zapreke postupovne, materijalnopravne ili stvarne naravi zbog kojih nije moguće voditi "pravi" kazneni postupak protiv osobe koja je protupravnom radnjom ostvarila imovinsku korist.

Tri su takva razloga:

- 1) trajna raspravna nesposobnost
- 2) nedostupnost
- 3) smrt te osobe.

Dvije su opće pretpostavke vođenja objektnog postupka:

- a) da je protiv osobe koja je protupravnom radnjom ostvarila imovinsku korist (bio) pokrenut kazneni postupak
- b) da je vjerojatno da imovinska korist prelazi 60.000,00 kuna.

Budući da ovdje nije riječ o "pravom" kaznenom postupku koji se vodi s ciljem utvrđivanja krivnje počinitelja kaznenog djela i izricanja odgovarajuće kazne, ne koristi se termin "počinjenja kaznenog djela" zato što je krivnja jedan od njegovih elemenata, već se rabi izričaj "počinjenja protupravne radnje" (jednako kao kod neubrojivog počinitelja) koji ne sadrži i osudu (koja se može temeljiti samo na krivnji), ali pretpostavlja ostvarenje počiniteljeve radnje koja je kaznenim zakonom zabranjena. Zbog toga se i presudom koja se u ovome postupku donosi samo utvrđuje počinjenje takve protupravne radnje.

To, dakako, ne znači da u objektnom postupku nije potrebno dokazivati (i za donošenje utvrđujuće presude dokazati) postojanje sastojaka krivnje počinitelja (ubrojivost, namjeru ili nehaj i svijest o protupravnosti i nepostojanje ispričavajućih razloga). Međutim, njihovo utvrđenje ne rezultira, kako je već ranije izloženo, osuđujućom presudom kojom se počinitelj proglašava krivim (prvenstveno zbog toga što on, zbog navedenih zapreka, ne sudjeluje u ovome postupku) već presudom kojom se samo utvrđuje da je ta osoba počinila protupravnu radnju i da tom radnjom ostvarena imovinska korist.

Kao što je već navedeno, jedna od općih pretpostavki vođenja objektnog postupka je da je protiv počinitelja protupravne radnje (bio) pokrenut kazneni postupak.

Raspravna nesposobnost koja je posljedica okrivljenikovih zdravstvenih smetnji, ako nije samoskrivljena, razlog je za prekid istrage (članak 223. stavak 1. ZKP/08.), a u kasnijem stadiju postupka smetnja je za održavanje rasprave (članak 406. stavak 1. ZKP/08.). Međutim, da bi mogao voditi objektni postupak, mora se raditi o trajnoj raspravnoj nesposobnosti, dakle, mora biti utvrđeno da su zdravstvene smetnje okrivljenika takve da je izvjesno da neće doći do poboljšanja njegovog zdravstvenog stanja koje bi mu omogućilo sudjelovanje u postupku.

Nedostupnost okrivljenika može biti razlog za prekid istrage (članak 334. stavak 3. ZKP/08.) kao i razlog za suđenje u odsutnosti (članak 402. stavak 3.

ZKP/08.). Dakako, ako postoje i ostale pretpostavke za suđenje u odsutnosti, donijet će se odgovarajuće rješenje i tada neće biti potrebno vođenje objektnog postupka jer će se u kaznenom postupku, provedenom u odsutnosti okrivljenika, odlučivati i o oduzimanju (od njega ili od druge osobe) imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom. Stoga treba zaključiti da je u slučaju okrivljenikove nedostupnosti moguće pokrenuti i voditi objektni postupak samo ako nema uvjeta za donošenje rješenja o suđenju u odsutnosti u kaznenom postupku.

Smrt okrivljenika razlog je za obustavu kaznenog postupka (članak 199. ZKP/08.). Tek nakon pravomoćnosti tog rješenja mogao bi se pokrenuti objektni postupak.

ZKP/08. ne rješava pitanje odnosa pokrenutih kaznenih postupaka i objektnog postupka. Međutim, treba, s obzirom na ono što je prethodno rečeno, zaključiti da u prva dva slučaja (trajne raspravne nesposobnosti i nedostupnosti) nema zapreke pokrenuti objektni postupak bilo u slučaju da je kazneni postupak prekinut (u istrazi), bilo da je podignuta optužnica, ali se postupak ne može voditi zbog raspravne nesposobnosti ili nedostupnosti okrivljenika, a nije doneseno rješenje o suđenju u odsutnosti. S druge strane, ako je počinitelj umro, kazneni postupak treba biti obustavljen da bi se mogao pokrenuti objektni postupak.

Odredbe o objektnom postupku ne daju odgovor na pitanje da li postojanje drugih zapreka za vođenje kaznenog postupka (npr. pravomoćno presuđena stvar, amnestija, zastara i slično) sprječava i vođenje postupka *in rem* pa će to morati riješiti sudska praksa.

Stranke u objektnom postupku su državni odvjetnik, koji je jedini ovlašten tužitelj za njegovo pokretanje (članak 560.a stavak 2. ZKP/08.), počinitelj protupravne radnje (trajno raspravno nesposobnom ili nedostupan) te druga osoba na koju je prenesena imovinska korist koja ima sva prava koja pripadaju okrivljeniku (članak 560.a stavak 5. ZKP/08.).

Sam postupak državni odvjetnik pokreće nalogom (članak 560.a stavak 3. ZKP/08.), nakon čijeg donošenja počinitelj protupravne radnje mora imati branitelja ((članak 560.a stavak 4. ZKP/08.) koji, u suštini, ima položaj jednak branitelju okrivljenika kojemu se sudi u odsutnosti.

Postupak pred sudom pokreće se zahtjevom državnog odvjetnika da se utvrdi da je osoba iz članka 560.a stavka 1. ZKP/08. počinila protupravnu radnju i da je tom radnjom ostvarila imovinsku korist te da se ta imovinska korist oduzme od te osobe ili osobe na koju je ona prenesena. Sud s tim zahtjevom postupa, u suštini, kao s optužnicom, a o njemu odlučuje presudom, nakon rasprave, o kojoj se obavještavaju zakonski zastupnik osobe iz članka 560.a stavka 1. ZKP/08., a ako ga nema, njezin bračni ili izvanbračni drug, odnosno najbliži srodnik, branitelj te osoba na koju je imovinska korist prenesena i treća osoba koja tvrdi da glede imovinske koristi ima neko pravo (članak 560.c ZKP-a).

Dvije su posebne vrste presude koje sud donosi u ovom postupku:

- presuda kojom se utvrđuje da je osoba iz članka 560.a stavka 1. ovoga Zakona počinila protupravnu radnju i da je tom protupravnom radnjom ostvarena

imovinska korist; ta presuda sadrži i odluku o oduzimanju imovinske koristi kao i osuđujuća presuda

- presuda kojom se odbija zahtjev, koju sud donosi ako ne utvrdi da je osoba iz članka 560.a stavka 1. ZKP/08. počinila protupravnu radnju i ostvarila imovinsku korist ili je imovinska korist potpuno obuhvaćena dosuđenim imovinskopravnim zahtjevom.

Presuda se dostavlja strankama i osobama koje se obavještavaju o raspravi.

17. PRIVREMENE MJERE OSIGURANJA ODUZIMANJA IMOVINSKE KORISTI

Privremene mjere osiguranja oduzimanja imovinske koristi uređene su odredbama čl. 557. st. 1. i čl. 557.a – 557.h ZKP/08.

Odredba čl. 557. st. 1. ZKP/08. određuje da se postupak određivanja privremene mjere radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi pokreće na zahtjev ovlaštenog tužitelja.¹⁰⁰ Time je jasno naznačeno da taj postupak ne inicira sud po službenoj dužnosti, već je potreban prijedlog ovlaštenog tužitelja, kojega ZKP/08. označava kao državnog odvjetnika, oštećenika kao tužitelja i privatnog tužitelja.

Privremene mjere osiguranja imaju smisla i punu svrhu ostvaruju pravovremenim predlaganjem i određivanjem. S obzirom na svrhu predlaganja i određivanja, mjere su učinkovite ako se odrede u svakom slučaju u kojem postoji potreba i u pravo vrijeme kako bi se osigurala naplata i, s druge strane, spriječilo ili onemogućilo okrivljenika ili drugu osobu na koju je prenijeta imovinska korist¹⁰¹ da svojim radnjama spriječi tu naplatu. Tek će se tada ostvariti i proklamirana svrha iz uvodnih napomena, odnosno svrha odredbi materijalnog prava o oduzimanju imovinske koristi od okrivljenika ili druge osobe. U odnosu na privremene mjere vrijedi gotovo sve što je naznačeno u odnosu na privremene mjere prema OZ, koji je općeniti propis, koji ima svoju primjenu ako ZKP/08. nešto drugo ne određuje¹⁰².

Privremene mjere osiguranja imovinske koristi ograničenog su trajanja, mogu se odnositi na bilo koji dio imovine okrivljenika ili druge osobe na koju je korist prenijeta, pretpostavke su utvrđenje da su okrivljenik ili druga osoba¹⁰³ ostvarili imovinsku korist¹⁰⁴ (i ako se primjenjuje odredba o proširenom oduzimanju imovinske koristi)¹⁰⁵, ali na razini vjerojatnosti. Opasnost da se bez određivanja privremene mjere neće moći ostvariti potraživanje radi naplate oduzete imovinske koristi se presumira¹⁰⁶ (čl. 557.b st. 1. ZKP/08., ako tvrdi protivno, protivnik osiguranja to mora

¹⁰⁰ VSRH rješenje broj I Kž 671/2020-7 od 17. veljače 2021.

¹⁰¹ VSRH rješenje broj I Kž 671/2020-7 od 17. veljače 2021.

¹⁰² VSRH rješenje broj I Kž-Us 60/2018-4 od 25. srpnja 2018.

¹⁰³ VSRH rješenje broj I Kž 202/2020-4 od 17. travnja 2020.

¹⁰⁴ Županijski sud u Puli rješenje broj Kž-94/2021-7 od 3. ožujka 2021.

¹⁰⁵ VSRH rješenje broj I Kž-Us 159/2017-4 od 21. prosinca 2017.

¹⁰⁶ VSRH rješenje broj Kž-324/2018-6 od 14. studenog 2018.

dokazati),¹⁰⁷ posljedica određivanja privremene mjere je da ako osoba koja je obvezna vratiti imovinsku korist to ne učini, da se ovrha može provesti na predmetu na kojem je određena privremena mjera. Protivniku osiguranja ne daje se mogućnost očitovanja na prijedlog (čl. 557.b st. 2. ZKP/08.) iz očitih razloga. Postupak osiguranja je hitne naravi (čl. 557. a st. 6. ZKP/08.).

Ovlašteni tužitelj¹⁰⁸ predlaže, radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi određivanje bilo koje od privremenih mjera kojima se postiže svrha, prije i nakon pokretanja kaznenog postupka, a osobito (čl. 557.a st. 1. ZKP/08.):

a) zabranom otuđenja i opterećenja nekretnine ili stvarnih prava upisanih na nekretnini, uz zabilježbu zabrane u zemljišnu knjigu, oduzimanjem nekretnine i njezinim povjeravanjem na čuvanje i upravljanje državnom tijelu nadležnom za upravljanje državnom imovinom,

b) zabranom okrivljeniku ili drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena da otuđi ili optereti pokretnine, oduzimanjem tih stvari i njihovim povjeravanjem na čuvanje državnom tijelu nadležnom za upravljanje državnom imovinom,

c) oduzimanjem i polaganjem gotovoga novca, vrijednosnih papira te njihovom predajom državnom tijelu nadležnom za upravljanje državnom imovinom,

d) zabranom dužniku okrivljenika¹⁰⁹ ili druge osobe na koju je imovinska korist prenesena da dobrovoljno ispuni svoju obvezu okrivljeniku ili drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena te zabranom okrivljeniku ili drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena da primi ispunjenje te obveze, odnosno da raspolaže svojim tražbinama,

e) nalogom banci da okrivljeniku ili drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena ili trećoj osobi na temelju naloga okrivljenika ili druge osobe na koju je imovinska korist prenesena, uskrati s računa isplatu novčanoga iznosa za koji je određena privremena mjera,

f) zabranom otuđenja i opterećenja dionica, udjela ili poslovnoga udjela uz zabilježbu zabrane u knjigu dionica, udjela ili poslovnih udjela, a po potrebi i u javnom registru, zabranom korištenja ili raspolaganja pravima po osnovi takvih dionica, udjela ili poslovnih udjela, povjeravanjem dionica, udjela ili poslovnih udjela na upravu državnom tijelu nadležnom za upravljanje državnom imovinom,

g) zabranom dužniku okrivljenika ili druge osobe na koju je imovinska korist prenesena da okrivljeniku ili drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena preda stvari, prenese pravo ili obavi drugu nenovčanu činidbu.

Time su primjerice, kao i kod osiguranja imovinskopravnog zahtjeva privremenim mjerama, određene mjere koje sud može odrediti na prijedlog ovlaštenog tužitelja. Tužitelj može zatražiti određivanje više mjera, a sud je ovlašten, kao i kod mjera za osiguranje imovinskopravnog zahtjeva odabrati mjeru(e) koje

¹⁰⁷ V. Marušić, M. Vučko, M. Kuštan, Oduzimanje imovinske koristi i privremene mjere osiguranja s posebnim osvrtom na trajanje mjera i poteškoće u praksi, HLJKZP, 2/2020

¹⁰⁸ VSRH rješenje broj I Kž 723/12-3 od 27. prosinca 2012.

¹⁰⁹ VSRH rješenje broj I Kž-Us 97/2019-4 od 12. rujna 2019.

najbolje ostvaruju svrhu. Postupanje s stvarima u odnosu na koje su određene privremene mjere uređeno je Uredbom o uvjetima i načinima upravljanja privremeno oduzetom imovinom u kaznenom postupku ("Narodne novine" broj 103/18.), prema kojoj je tijelo nadležno za upravljanje Ministarstvu državne imovine.

U čl. 557.a st. 2. ZKP/08. određena je nadležnost za odlučivanje o određivanju privremenih mjera, isto kao i kod privremenih mjera osiguranja imovinskopravnog zahtjeva (sudac istrage, optužno vijeće, raspravno ili izvanraspravno vijeće). Rješenje mora biti obrazloženo i dostavljeno predlagatelju, sudu koji treba provesti određenu mjeru, okrivljeniku i drugoj osobi na koju je prenijeta imovinska korist (čl. 557. a st. 5. ZKP/08.) odmah ili slijedeći radni dan nakon donošenja. Moguća je i odgoda dostave rješenja okrivljeniku i drugoj osobi, samo iznimno, da se ne ugrozi svrha istrage, najdulje do 3 dana.

Rok za žalbu je 3 dana, žalba nema suspenzivan učinak (čl. 557.a st. 3 ZKP/08.). Rješenje o privremenoj mjeri dostavlja se sudu ili drugom tijelu koje je nadležno za provedbu mjere, uz nalog za upis privremene mjere u javni upisnik (zemljišne knjige, upisnik brodova, upisnik zrakoplova, upisnik sudskih i javnobilježničkih osiguranja i sl.). U tim postupcima ne plaćaju se pristojbe. Posljedica upisa privremene mjere je da naknadni pravni posao kojim se raspolaže predmetom privremene mjere nema pravni učinak.

Već je rečeno da su privremene mjere, što i sam naziv govori, ograničenog trajanja. U čl. 557.e. st. 1. ZKP/08. određeno je kako se mjere mogu odrediti i prije započinjanja kaznenog postupka ili podnošenja prijedloga iz čl. 560.a ZKP/08. Mjere koje su određene prije početka kaznenog postupka mogu, do potvrđivanja optužnice, trajati najdulje 2 godine, a nakon toga najdulje 60 dana od dostave državnom odvjetniku obavijesti o pravomoćnosti odluke kojom je oduzeta imovinska korist. Rok od dvije godine ne teče za vrijeme prekida istrage. Navedeni rok od 2 godine, odnosno 60 dana je fiksni rok¹¹⁰, ne može se produljivati, ali prema sudskoj praksi, nakon potvrđivanja optužnice, ako je i prethodno protekao rok od 2 godine, privremene mjere se mogu ponovno odrediti. Postavilo se i pitanje računanja navedenog roka u odnosu na predmete u kojima je kazneni postupak započeo sukladno ranijoj verziji ZKP/08. nalogom o provođenju istrage.¹¹¹

Svaka 3 mjeseca (radi se o instruktivnom roku) sud je dužan ispitati postoje li zakonski uvjeti za daljnju primjenu privremene mjere te će istu svojom odlukom produljiti ili ukinuti. Osim zbog proteka roka, do ukidanja privremene mjere dolazi i ako sud po službenoj dužnosti, na prijedlog ovlaštenog tužitelja ili na prijedlog okrivljenika ili druge osobe na koju je prenesena imovinska korist, utvrdi da ona nije nužna ili da se osiguranje može postići kakvom drugom blažom privremenom mjerom. Privremena mjera se može ukinuti ili zamijeniti drugom privremenom mjerom i ako okrivljenik, druga osoba na koju je imovinska korist prenesena ili treća osoba položi jamčevinu. Jamčevina se uvijek daje u gotovom novcu. Privremena mjera će se ukinuti ako to predloži ovlašteni tužitelj. Jasno su označeni slučajevi ukidanja privremene mjere, uvijek kada to predloži tužitelj, ako okrivljenik ili druga osoba ili

¹¹⁰ VSRH rješenje Broj: I Kž-Us 92/2018-4 od 12. prosinca 2018.

¹¹¹ VSRH rješenje broj I Kž 453/2018-4 od 9. listopada 2018.

treća osoba položi jamčevinu (slučajevi kada se mora ukinuti), a u prvom slučaju, sud procjenjuje da li su ispunjeni uvjeti za ukidanje ili zamjenu privremene mjere. Posljedica ukidanja (iz bilo kojeg razloga) privremene mjere je i brisanje zabilježbe iste u javnom upisniku, bez odgode.

Isto kao i kod odluke o odbijanju prijedloga za ukidanje istražnog zatvora i protiv rješenja kojim se odbija prijedlog okrivljenika ili druge osobe za ukidanje privremene mjere nije dozvoljena žalba.

Članak 557.f ZKP/08. uređuje odnos između privremenih mjera radi osiguranja imovinskopravnog zahtjeva i imovinske koristi, dajući prednost prvome.¹¹² Posljedica odustanka ili povlačenja imovinskopravnog zahtjeva je u ponovnom stupanju na snagu potrebe za oduzimanjem imovinske koristi, pa ZKP/08. daje državnom odvjetniku, po obavijesti i odluci suda, vrijeme za odluku o podnošenju prijedloga za privremeno osiguranje oduzimanja imovinske koristi.

Za štetu koja je posljedica privremene mjere radi osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom odgovara Republika Hrvatska, odnosno ako se radi o drugom ovlaštenom tužitelju, različitom od državnog odvjetnika, tada ta osoba odgovara za štetu. Okrivljenik ili druga osoba na koju je imovinska korist prenesena može pokrenuti parnični postupak za naknadu štete pred nadležnim sudom u roku od godinu dana računajući od pravomoćnosti presude kojom je okrivljenik oslobođen ili je optužba odbijena. Kod tužbe za naknadu štete okrivljenik ili druga osoba trebaju se, sukladno ZPP, obratiti državnom odvjetništvu sa zahtjevom za mirno rješavanje spora, pa tužbu mogu podnijeti sudu unutar roka od 30 dana od odbijanja zahtjeva za mirno rješenje spora državnog odvjetnika, odnosno od isteka roka za odgovor državnog odvjetnika na zahtjev.

Treća osoba koja tvrdi da glede imovine koja je predmet privremene mjere ima pravo koje sprječava primjenu odredbi o osiguranju privremenim mjerama, ima pravo predložiti da se privremena mjera ukine. O tom prijedlogu rješenjem odlučuje sud koji je donio rješenje o osiguranju privremenom mjerom. Protiv tog rješenja dopuštena je žalba koja ne sprječava provedbu osiguranja.

Donošenjem oslobađajuće presude ne dolazi do ukidanja privremenih mjera osiguranja.¹¹³

Značajno je i pitanje primjene načela pravičnosti, razmjernosti i povrede prava slobodnog uživanja vlasništva istaknuta u Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i praksi Europskog suda za ljudska prava, kao i uvodno spomenutoj Direktivi. U vezi određivanja privremenih mjera osiguranja sud je dužan voditi računa o razmjernosti između visine imovinske koristi i vrijednosti privremenom mjerom zahvaćene imovine, sve u svijetlu prava na mirno uživanje vlasništva protivnika osiguranja. Navedeno je istaknuto u predmetu *Džinić protiv Hrvatske*,¹¹⁴ ali i u nizu odluka Vrhovnog suda.^{115, 116, 117}

¹¹² VSRH rješenje broj I Kž 2/2018-4 od 16. lipnja 2021.

¹¹³ VSRH rješenje broj I Kž-Us-102/2020-4 od 5. studenog 2020.

¹¹⁴ *Džinić protiv Hrvatske*, presuda ESLJP, zahtjev broj 38359/13 od 17. svibnja 2016.

¹¹⁵ VSRH rješenje broj I Kž- 268/2018-5 od 4. srpnja 2018.

Konačno, sličan učinak kao privremena mjera osiguranja oduzimanja imovinske koristi ima i odredba članka 266. ZKP/08. koja glasi:

(1) Na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika sud može rješenjem naložiti pravnoj ili fizičkoj osobi da privremeno obustavi izvršenje određene financijske transakcije za koju postoji sumnja da predstavlja kazneno djelo, služi prikrivanju kaznenog djela ili prikrivanju dobiti ostvarene kaznenim djelom.

(2) Rješenjem iz stavka 1. ovog članka sud će odrediti da se financijska sredstva namijenjena za transakciju iz stavka 1. ovog članka i gotovinski iznosi domaće i strane valute koji su privremeno oduzeti prema članku 265. stavku 2. ovog Zakona deponiraju na poseban račun i čuvaju do okončanja postupka, odnosno dok se ne steknu uvjeti za njihovo vraćanje, a najdulje dvije godine. Nakon pravomoćnosti optužnice sud može produljiti trajanje čuvanja najdulje dvije godine.

(3) Prije početka i tijekom istrage odluku donosi sudac istrage, nakon podizanja optužnice optužno vijeće, a nakon njezine pravomoćnosti sud pred kojim se ima održati rasprava. Sudac istrage odlučuje rješenjem o zahtjevu državnog odvjetnika u roku od dvadeset četiri sata od primitka zahtjeva. Ako sudac istrage odbije zahtjev, državni odvjetnik može u roku od dvanaest sati podnijeti žalbu. O žalbi odlučuje vijeće u roku od dvadeset četiri sata. Žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

(4) Pravna ili fizička osoba nikome ne smije davati obavijesti ili podatke o postupanju prema stavku 1. do 3. ovog članka.

¹¹⁶ VSRH rješenje broj I Kž 453/2018-4 od 9. listopada 2018.

¹¹⁷ VSRH rješenje broj I Kž 311/16-3 od 1. srpnja 2016.

LITERATURA

1. E. Kunštek u B. Pavišić, Komentar Zakona o kaznenom postupku, Dušević i Kršovnik d.o.o., Rijeka 2011
2. S. Triva, M. Belajec i M. Dika, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 1986.
3. A. Garačić, Zakon o kaznenom postupku, Pravni lijekovi, Organizator Zagreb 2010.
4. D. Šago, M. Pleić, Adhezijsko rješavanje imovinskopravnog zahtjeva u kaznenom postupku, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 2/2012
5. I. Grubišić, Imovinskopravni zahtjev prema okrivljeniku odgovornoj osobi kada je kaznenim djelom pribavio imovinsku korist za pravnu osobu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, broj 2/2014.,
6. V. Marušić, M. Vučko, M. Kuštan, Oduzimanje imovinske koristi i privremene mjere osiguranja s posebnim osvrtom na trajanje mjera i poteškoće u praksi, HLJKZP, 2/2020
7. Pravosudna akademija, Mjere osiguranja, Priručnik za polaznike, autorice B. Ćiraković i M. Matić, Zagreb 2019.
8. M. Galioš, V. Brizić Bahun, Odluke suda u postupku povodom imovinskopravnog zahtjeva, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 4/2021
9. Pravosudna akademija, Imovinski izvodi i privremene mjere osiguranja radi primjene instituta oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem, Priručnik za polaznike, autorice M. Vučko i M. Šamota Galjer, Zagreb 2016.